

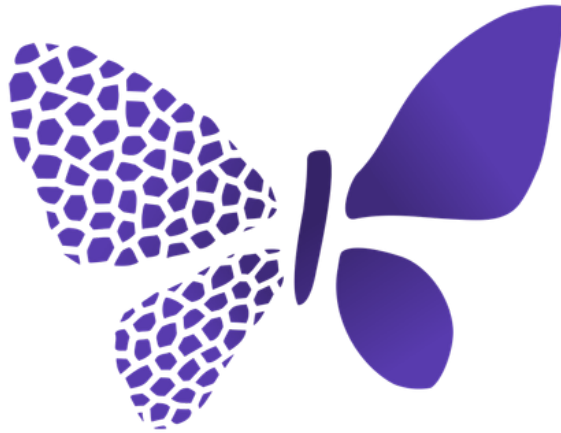

Surukonferenssi

ABSTRAKTIKIRJA

Surun kirjo –
Monimuotoinen sureminen nykymaailmassa
23.-24.4.2026

www.surut.fi

SURUKONFERENSSI 2026

SURUN KIRJO – Monimuotoinen sureminen nykymaailmassa

Surukonferenssin aiheena on Surun kirjo – monimuotoinen sureminen nykymaailmassa. Konferenssin tavoitteena on lisätä tietoutta surusta ja surevan tukemisesta ja tuoda esille suomalaista kuolemaan liittyvää tutkimustietoa. Konferenssin kautta halutaan myös tarjota läheisensä menettäneille ja surevia työssään kohtaaville mahdollisuus vuorovaikutukseen.

TAMPEREEN YLIOPISTON KESKUSTAKAMPUKSELLA

www.surut.fi

facebook.com/surut.fi

Ohjelma: torstai 23.4.2026	4
Ohjelma: perjantai 24.4.2026	5
Tervetuloa vuoden 2026 surukonferenssiin!	6
Järjestäjien esittely	7
Yhteistyökumppanien esittely	9

ABSTRAKTIT

Voiko surubotti lohduttaa? Suremisen uudet tavat tekoälyjen maailmassa	10
Ikääntyneiden surun ja tuen erityispiirteet	11
Monenkirjava suru – neurokirjon piirteiden vaikutus	12
Kuolemansuru ja elämän merkityksellisyys	13

Elämän loppuvaiheet ja saattohoito

Itsetuhoisuus ikääntymisen pirullisena ongelmana	14
Muistisairautta sairastavan ja läheisten elämän loppuvaiheen jaettu päätöksenteko	15
Perheiden kokemukset potilaan palliatiivisesta osastohoidosta – integratiivinen kirjallisuuskatsaus	16
Sairaanhoitajien kokemukset omaisten kohtaamisesta saattohoidossa terveyskeskusten vuodeosastoilla	17
Sairaanhoitajien uupumus palliatiivisen hoidon työympäristössä	18

Kuolema mediassa ja taiteessa

Kuoleman kuvia ja kuvitelmia: kuoleman ja surun representaatiot kauhuelokuvissa.....	19
Kuoleman ja surun kuvastot eurooppalaisessa uutismediassa – valokuvat Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan	20
Sinne siis miä tuskain tuullan. Taiteilijana surua ilmaisevan kansanlauluperinteen parissa.....	22
Elegioita vanhemman kuolemasta	23

Kuolema ja merkitys

Uskonnollisuus ja hengellisyys voimavarana sisaruksen menetyksessä	24
Murheesta maailman kauneus	25
Pitkittynyt suruhäiriö ja menetyksen vaikutus merkityksen kokemukseen	26
Kuoleman kontemplaatio – Rush Rheesin kuoleman filosofia	27
Suru ja yksinäisyys – Ihminen tarvitsee toisia surun keskellä	28

SISÄLLYS - jatkuu

Sotaan liittyvä suru ja menetyksiä kokeneiden tukeminen 31

Akuutista kriisistä selviytyminen ja henkirikokset

Akuutin kriisin kohdanneen kohtaaminen 32

Henkirikoksen uhrien sisarusten selviytyminen 33

Henkirikoksen tekijän läheisten kokemukset 34

Vaiennettu suru, sukupuoli, ja queer-suru

Kaikesta huolimatta olin lapseni menettänyt äiti: Äitien kokemuksia ei-sikiöperusteiseen raskaudenkeskeytykseen liittyvästä kuolemansurusta 35

Sikiöperusteisen raskauden keskeytyksen kokeneiden vanhempien tuki kotiutumisen jälkeen 36

Motherhood and Land 37

Queer-suru henkilökohtaisen ja poliittisen jännitteenä 38

Kuolema ja merkitys

Ortodoksinen hautausmaa merkitysten tilana 39

Uskonnoton kuolema Suomessa: Tilallis-affektiivisia neuvotteluja merkityksestä 40

Eksistentiaaliset kysymykset ja pyhä kohtaaminen lääkärin työssä 41

Kuka lohduttaisi Nyytiä? 42

Aiemmat Surukonferenssiteemat..... 43

OHJELMA: TORSTAI 23.4.2026

8.30–9.30 ILMOITTAUTUMINEN JA AAMUKAHVI (Kalevantie 4, tuloaula)

9.30–9.45 TERVETULOSANAT (Juhlasali, II kerros)

9.45–10.15 KOKEMUSPUHEENVUORO (Juhlasali, II kerros)

10.15–11.15 KEYNOTE-LUENTO: **Johanna Sumiala, Voiko surubotti lohduttaa?**

Suremisen uudet tavat tekoälyjen maailmassa (Juhlasali, II kerros)

11.15–12.30 LOUNAS JA ESITTELYPÖYTIIN TUTUSTUMINEN (Juhlasalin aula + Juvenes ravintola, II kerros)

12.30–14.00 SYVENTÄVÄT LUENNOT JA TIETEELLISET SESSIOT

- SYVENTÄVÄ LUENTO 1: **Liisa Salmenperä, Ikääntyneiden surun ja tuen erityispiirteet** (Luentosali A32, II kerros)
- SYVENTÄVÄ LUENTO 2: **Pia-Maria Topi, Monenkirjava suru – neurokirjon piirteiden vaikutus** (Luentosali A 2 a, II kerros)
- SYVENTÄVÄ LUENTO 3: **Lari Launonen, Kuolemansuru ja elämän merkityksellisyys** (Luentosali A 1, II kerros)
- TIETEELLINEN SESSIO A: **Elämän loppuvaiheet ja saattohoito** (Juhlasali, II kerros)
- TIETEELLINEN SESSIO B: **Kuolema mediassa ja taiteessa** (Luentosali A 3, II kerros)
- TIETEELLINEN SESSIO C: **Kuolema ja merkitys** (Luentosali A4, II kerros)

14.00–14.30 KAHVI (Juhlasalin aula, II kerros)

14.30–15.00 KOKEMUSPUHEENVUORO (Juhlasali, II kerros)

15.00–16.00 KEYNOTE-LUENTO: **Niina Juntila, Suru ja yksinäisyys – Ihminen tarvitsee toisia surun keskellä** (Juhlasali, II kerros)

16.00 PUHEENJOHTAJAN LOPPUSANAT (Juhlasali, II kerros)

16.00–17.30 KONFERENSSIN JATKOT – **Mahdollisuus verkostoitumiseen pienen tarjottavan äärellä** (Juhlasalin aula, II kerros)

OHJELMA: PERJANTAI 24.4.2026

9.20–9.30 ILMOITTAUTUMINEN VAIN PERJANTAINA OSALLISTUVILLE (Kalevantie 4, tuloaula)

9.30–10.30 KEYNOTE-LUENTO: **Ferdinand Garoff, Sotaan liittyvä suru ja menetyksiä kokoneiden tukeminen** (Juhlasali, II kerros)

10.30–11.00 KOKEMUSPUHEENVUORO (Juhlasali, II kerros)

11.00–12.00 LOUNAS JA ESITTELYPÖYTIIN TUTUSTUMINEN (Juhlasalin aula + Juvenes ravintola, II kerros)

12.00–13.30 SYVENTÄVÄT LUENNOT JA TIETEELLISET SESSIOT

- SYVENTÄVÄ LUENTO 1: **Liisa Salmenperä, Ikääntyneiden surun ja tuen erityispiirteet** (Luentosali A2 b, II kerros)
- SYVENTÄVÄ LUENTO 2: **Pia-Maria Topi, Monenkirjava suru – neurokirjon piirteiden vaikutus** (Luentosali A 2 a, II kerros)
- SYVENTÄVÄ LUENTO 3: **Lari Launonen, Kuolemansuru ja elämän merkityksellisyys** (Luentosali A 1, II kerros)
- TIETEELLINEN SESSIO A: **Akuutista kriisistä selviytyminen ja henkirikokset** (Juhlasali, II kerros)
- TIETEELLINEN SESSIO B: **Vaiennettu suru, sukupuoli, ja queer-suru** (Luentosali A 3, II kerros)
- TIETEELLINEN SESSIO C: **Kuolema ja merkitys** (Luentosali A4, II kerros)

13.30–14.00 KAHVI (Juhlasalin aula, II kerros)

14.00–15.00 KEYNOTE-LUENTO: **Pirkko Lahti, Kuka lohduttaisi Nytyä?** (Juhlasali, II kerros)

15.00 LOPPUSANAT (Juhlasali, II kerros)

TERVETULOA VUODEN 2026 SURUKONFERENSSIIN!

Vuoden 2026 Surukonferenssi järjestetään 23.–24.4.2026 Tampereen yliopistolla. Konferenssin teema on *Surun kirjo – Monimuotoinen sureminen nykymaailmassa*. Konferenssi kokoaa yhteen surevia työssään kohtaavia ammattilaisia, tutkijoita, opiskelijoita ja itse menetyksen kokeneita eri puolelta Suomea.

Kaksipäiväinen konferenssi alkaa torstaina tervetulosanojen jälkeen läheisensä menettäneen kokemuspuheenvuorolla. Torstain ensimmäisessä keynote-luennossa **Johanna Sumiala** paneutuu suremisen uusiin tapoihin tekoälyjen maailmassa. Osallistujat ovat ilmoittautumisvaiheessa valinneet kummallekin konferenssipäivälle kolmesta syventävästä luennosta tai kolmesta tieteellisestä sessiosta yhden, jolle haluavat osallistua. Syventävien luentojen sisällöt ovat samat kumpanakin päivänä, ja niissä pohditaan ikääntyneiden surun ja tuen erityispiirteitä, neurokirjon piirteiden vaikutusta suruun sekä kuolemansurua ja elämän merkityksellisyyttä. Torstaina niiden kanssa rinnakkain järjestettävässä kolmessa tieteellisessä sessiossa esitellään tutkimuksia, joissa käsitellään elämän loppuvaiheita ja saattohoitoa, kuolemaa mediassa ja taiteessa sekä kuolemaa ja merkitystä.

Kahvitauon jälkeen kokoonnutaan taas yhteen kuuntelemaan toista kokemuspuheenvuoroa ja iltapäivän keynote-luentoa, jossa **Niina Junntila** pohtii surua ja yksinäisyyttä. Ensimmäisen konferenssipäivän päätteeksi konferenssin jatkoille ilmoittautuneet pääsevät verkostoitumaan järjestäjien toiminnallisilla pisteillä ja pienen tarjottavan äärellä.

Toisen konferenssipäivän avaa **Ferdinand Garoff**, joka käsittelee keynote-luennollaan sotaan liittyvää surua ja menetyksiä kokeneiden tukemista. Heti hänen jälkeensä kuullaan perjantain kokemuspuheenvuoro. Lounaan jälkeen jakaudutaan jälleen seuraamaan joko syventäviä luentoja tai tieteellisiä sessioita. Syventävät luennot ovat samat kuin torstaina, mutta perjantain tieteellisissä sessioissa paneudutaan akuutista kriisistä selviytymiseen ja henkirikoksiin, vaiennettuun suruun, sukupuoliin ja queer-suruun sekä kuolemaan ja merkitykseen. Konferenssin viimeisellä keynote-luennolla **Pirkko Lahti** pohtii lohdun käsitettä ja keinoja.

Toivomme sinulle antoisaa konferenssia. Lämpimästi tervetuloa!

JÄRJESTÄJÄT

Huoma – Henkirikoksen uhrien läheiset ry
Käpy Lapsikuolemaperheet ry
MIELI Suomen Mielenterveys ry
Nuoret Lesket ry
Suomalaisen Kuolemantutkimuksen Seura Ry
Surevan kohtaaminen -toiminta
Surunauha ry – itsemurhan tehneiden läheiset
Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

YHTEISTYÖKUMPPANIT

Kirkkohallitus
Syöpäjärjestöt

JÄRJESTÄJIEN ESITTELY

HUOMA – HENKIRIKOKSEN UHRIEN LÄHEISET RY on valtakunnallinen vertaistukijärjestö kaikille, joiden perheenjäsen tai muu läheinen on kuollut henkirikoksen seurauksena. Huoma tarjoaa vertaistukea puhelinvertaistoiminnan, paikallisten ryhmien, Yhteinen polku -viikonloppujen, verkkotapaamisten sekä erilaisten tapahtumien kautta. Lisäksi vaikuttamistyö on keskeinen osa Huoman toimintaa, ja järjestössä toimii koulutettuja kokemusasiantuntijoita sen tukena. Lisätietoa yhdistyksestä ja tulevista tapahtumista: huoma.fi

KÄPY LAPSIKUOLEMAPERHEET RY on valtakunnallinen vertaistukijärjestö, jonka tarkoituksena on tukea lapsen kuoleman kokeneita perheitä. Käpy ry edistää lapsikuolemaperheiden yhteiskunnallista asemaa ja jakaa tietoa, jotta lapsen menettäneet saisivat nykyistä paremmin tukea. Vertaistukea on saatavilla ensisijaisesti vanhemmille ja perheille, joiden lapsi on kuollut raskauden myöhäisessä vaiheessa, vauvana, lapsena, nuorena tai nuorena aikuisena. Kaikki lapsensa menettäneet perheet voivat olla yhteydessä Käpyyn. Yhdistys järjestää lapsensa menettäneille vanhemmille avoimia vertaistukiryhmiä eri puolilla Suomea, välittää tukihenkilöitä ja järjestää tapaamisia sekä paikallisesti että verkossa. Tukea on saatavilla myös isovanhemmille ja sisaruksille. Yhdistyksen vapaaehtoisina toimii sekä lapsen menettäneitä vanhempia että lapsenlapsen menettäneitä isovanhempia. Tietoa niin sureville kuin ammattilaisille löytyy Käpy ry:n kotisivuilta: kapy.fi

MIELI SUOMEN MIELENTERVEYS RY:n perustehtävä on mielenterveyden edistäminen ja ongelmien ehkäisy. Puolustamme kaikkien yhtäläistä oikeutta hyvään mielenterveyteen. MIELI ry on maailman vanhin mielenterveysalan kansalaisjärjestö. MIELI ry:n Kriisipuhelin päivystää 24 tuntia vuoden jokaisena päivänä. MIELI Kriisichat päivystää maanantaista torstaihin klo 15–21. MIELI ry:n kriisikeskusverkoston 20 kriisikeskusta ympäri Suomen lähes 30 paikkakunnalla antavat keskusteluapua kasvokkain sekä etäyhteydellä. MIELI ry järjestää vertaistukiryhmiä erilaisia vaikeita elämäntilanteita kohdanneille, muun muassa itsemurhan tai muun äkillisen kuoleman kautta läheisensä menettäneille. Apua itsemurhaa yrittäneille ja heidän läheisilleen tarjoaa Itsemurhien ehkäisykeskusten vastaanotot Helsingissä ja Kuopiossa sekä Itsemurhien ehkäisykeskuksen kouluttamat Linitymenetelmäosaajat kriisikeskusverkostossa eri puolilla Suomea. Lisätietoa: mieli.fi

NUORET LESKET RY on valtakunnallinen vertaistukijärjestö työikäisille leskille ja leskiperheille. Yhdistys järjestää vertaistukitoimintaa, antaa neuvontaa ja toimii asiantuntijana leskeyteen liittyvissä asioissa. Nuoret Lesket ry edistää leskien ja leskiperheiden asemaa sekä jakaa tietoa ja lisää ymmärrystä siitä, että lesket ja vanhempansa menettäneet lapset saisivat entistä parempaa tukea. Vertaistukea tarjotaan vertaistukiryhmien, vertaistukiviikonloppujen, tapahtumien, verkkoyhteisön ja vertaistukipuhelimen kautta. Yhdistyksestä on saatavilla myös tukimateriaaleja. Toiminta on avointa kaikille leskeytyneille parisuhteen muodosta, puolison kuolinsyystä tai perhetilanteesta riippumatta. Lisätietoa: nuoretlesket.fi

SUOMALAISEN KUOLEMANTUTKIMUKSEN SEURA RY on tieteellinen seura, joka edistää kuolemaan liittyvää tutkimusta Suomessa. Ylläpidämme tutkijoiden ja muiden aihepiiriin parissa työskentelevien välistä verkostoa sekä järjestämme tutkimuksen tunnettuutta ja soveltamista tukevia tapahtumia, kuten kuukausiesitelmää ja vuosittaisen syysseminaarin. Lisäksi palkitsemme erityisen ansioituneita pro gradu -tutkielmia. Seuralla on vertaisarvioitu verkkojulkaisu *Thanatos*, joka julkaisee kuolemantutkimusta suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Lehti on avoimesti saatavilla, ja voit tutustua siihen täällä: journal.fi/thanatos. Lisätietoa toiminnastamme: kuolemantutkimus.fi

SUREVAN KOHTAAMINEN -TOIMINTA on Surujärjestöjen yhteistä valtakunnallista toimintaa, jonka tavoitteena on parantaa surevien saamaa tukea ja helpottaa tuen löytämistä. Toiminnalla tuetaan ammattilaisia, opiskelijoita ja vapaaehtoisia kohtaamaan läheisensä menettäneitä ja tiedotetaan sureville saatavilla olevasta tuesta. Keskeiset toimintamuodot Surevan kohtaaminen -toiminnassa ovat kokemusasiantuntijatoiminta sekä tiedonvälitys ja asiantuntijatoiminta. Toiminnan verkkosivuilla on Tietopankki, johon on koottu tietoa surusta, surevan kohtaamisesta ja tukitahoista. Toiminnan taustajärjestöt ovat Huoma – Henkirikoksen uhrien läheiset ry, Käpy Lapsikuolemaperheet ry, Nuoret Lesket ry ja Surunauha ry. Lisätietoa: surevankohtaaminen.fi

SURUNAUHA RY tarjoaa tietoa ja tukea itsemurhamenetykseen. Surunauha ry on valtakunnallinen vertaistukijärjestö, jonka tavoitteena on tukea läheisensä itsemurhan kautta menettäneitä ja lisätä avoimuutta puhua itsemurhasta. Yhdistys järjestää vertaistukitoimintaa ryhmien, henkilökohtaisten tapaamisten, puhelintuen, verkkotuen ja viikonloppukurssien muodossa. Vertaistukijoina toimivat yhdistyksen kouluttamat vapaaehtoiset. Läheisten tuen lisäksi Surunauha toimii aktiivisesti ammattilaisten kanssa sekä tekee itsemurhien ehkäisytyötä. Lisätietoa: surunauha.net

TAMPEREEN YLIOPISTON YHTEISKUNTATIEETEELLISEN TIEDEKUNNAN (SOC) TERVEYSTIETEIDEN YKSIKKÖ on monitieteinen terveyden koulutus- ja tutkimusyksikkö, joka muodostuu kahdestatoista oppialasta. Terveystieteissä tutkitaan terveyteen vaikuttavia tekijöitä, terveyden edistämisen ja tautien ehkäisyn keinoja ja vaikuttavuutta, terveydenhuollon ja terveystieteiden eri alueita sekä hoitamisen, terveyden ja ihmisen hyvän olon perusteita. Hoitotieteen tutkimus keskittyy neljään pääteemaan: Hyvinvoiva perhe ja yksilö, Hyvinvointia tuottava palvelujärjestelmä, Johtamisella hyvään hoitamiseen sekä Osaamisella hyvään hoitamiseen. Tutkimus perustuu perhehoitotieteelliseen ymmärrykseen siitä, että yksilö on aina osa sosiaalista läheisverkostoaan, perhettään. Yksi keskeinen hoitotieteen tutkimushanke on jo pitkään ollut läheisten kuolema, suru ja selviytyminen -hanke, jossa kuvataan läheisten suru- ja selviytymisprosessia eri kuolinsyiden ja kulttuurien näkökulmasta sekä kehitetään surevien selviytymistä edistäviä tuki-interventioita ja arvioidaan niiden vaikutuksia. Lisätietoa: tuni.fi

YHTEISTYÖKUMPPANIEEN ESITTELY

KIRKKOHALLITUS on osa evankelisluterilaisen kirkon keskushallintoa.

Kirkkohallituksen tehtävänä on hoitaa kirkon yhteistä hallintoa, taloutta ja toimintaa sekä suorittaa sille säädetyt muut tehtävät. Kaikkiin tehtäviin kuuluu valtakunnallinen edunvalvonta ja arvovaikuttaminen.

Tahdomme

- Edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Asettua heikoimpien puolelle ja voimistaa niiden ääntä, joilla sitä yhteiskunnassa ei ole.
- Edistää lasten ja nuorten osallisuutta, perheiden hyvinvointia ja ylisukupolvista vuorovaikutusta.
- Rakentaa turvallisuutta, luottamusta, yhteisöllisyyttä ja etsiä kumppanuuksia.
- Tukea toivoa ihmisten elämässä ja yhteiskunnassa.

Missiona on edistää uskon, toivon ja rakkauden toteutumista kirkossa ja muualla yhteiskunnassa.

Lisätietoa: evl.fi

SYÖPÄJÄRJESTÖT on yksi Suomen suurimmista kansanterveysjärjestöistä, jolla on lähes 100 000 jäsentä ympäri Suomen. Joka kolmas suomalainen sairastuu jossain elämänsä vaiheessa syöpään, joten syöpä koskettaa meitä jokaista, tavalla tai toisella. Syöpäjärjestöjen päämääränä on turvata kaikille hyvä elämä ilman syöpää ja syövästä huolimatta. Teemme lujasti töitä, jotta mahdollisimman harva sairastuisi, sairaus löytyisi varhain ja yhä useampi selviytyisi syövästä. Tavoittemme on, että syöpään sairastunut ja hänen läheisensä saavat tarvitsemansa hoidon, tuen ja tiedon sekä yhteisön ympärilleen. Hyvän elämän rinnalla kulkee myös oikeus hyvään ja inhimilliseen kuolemaan.

Syöpäjärjestöihin kuuluvat Suomen Syöpäyhdistys, Suomen Syöpärekisteri, Syöpäsäätiö sekä 12 alueellista syöpäyhdistystä sekä 5 valtakunnallista potilasjärjestöä.

Lisätietoa:

syopajarjestot.fi

kaikkisyovasta.fi

ilmansyopaa.fi

Torstai 23.4.

Konferenssipäivän puheenjohtaja: Riika Hagman-Kiuru, toiminnanjohtaja,
Surunauha ry

Keynote-luento

VOIKO SURUBOTTI LOHDUTTAA? SUREMISEN UUDET TAVAT TEKOÄLYJEN MAAILMASSA

SUMIALA JOHANNA, *professori, media ja viestinnän tutkimus, Helsingin yliopisto*

Elämme tekoälyjen maailmassa, jossa kuolleet voivat jatkaa elämäänsä digitaalisilla alustoilla biologisesti menehtyneinä, mutta virtuaalisesti elossa olevina ja sosiaalisesti aktiivisina olentoina. Näitä hahmoja kutsutaan tutkimuskirjallisuudessa myös suruboteiksi. Surubotteja voidaan rakentaa kuolleiden digitaalisista jäljistä, esimerkiksi sosiaalisen median viesteistä, kuvista, videoista ja sähköposteista. Surubotit ovat siis tekstipohjaisia ja/tai audiovisuaalisia hahmoja, joiden kanssa sureva voi keskustella ja jatkaa vuorovaikutusta fyysisen kuoleman rajan yli.

Millaista on siis surra yhdessä surubotin kanssa? Voiko surubotti lohduttaa? Entä jos surijan ja botin välille muodostuu riippuvuussuhde?

Esitelmä valottaa suremisen uusia tapoja ja niihin liittyviä haasteita digitaalisen jälkielämän ja tekoälyjen maailmassa viestinnän tutkimuksen ja antropologian näkökulmista.

IKÄÄNTYNEIDEN SURUN JA TUEN ERITYISPIIRTEET

SALMENPERÄ LIISA, *TtT, psykoterapeutti, työnohjaaja, Aurinkoruusu Oy*

Suru on luonnollinen tunne siirtyessämme elämänvaiheesta toiseen, ja se voi tuntua hyvin erilaiselta elämän eri vaiheissa. Ikääntyneillä suru liittyy usein moniin samanaikaisiin menetyksiin. Puolison, ystävien tai sisarusten poismenoon mutta myös avio-, tai avoeroon, jopa rakkaan lemmikin kuolemaan tai oman terveyden heikkenemiseen. Surun suurena tehtävänä on auttaa luopumaan siitä, mitä ei voi enää pitää, ja toisaalta suru auttaa löytämään uuden suunnan elämään.

Suru näkyy ikääntyneillä monin tavoin. Se voi ilmetä vetäytymisenä, yksinäisyytenä, univaikeuksina tai ruokahalun muutoksina. Toisinaan alakuloisuutena tai elämänhalun hiipumisena, toisinaan jopa aggressiivisuutena. Surun myötä ikääntyneen arjen rutiinit muuttuvat, elämä hiljenee ja usein sosiaaliset kontaktit vähenevät. Ikääntyneet saattavat myös pohtia kuoleman ja elämän merkitystä syvemmin. Suru voi johtaa uusiin oivalluksiin elämästä ja sen arvosta, mutta myös ahdistukseen tulevasta. On kuitenkin tärkeää muistaa, että ikääntyneillä on valtava määrä elämäkokemusta, joka voi tuoda voimaa ja kykyä selviytyä vaikeistakin tunteista.

Muistojen ja elämänhistorian rooli on tärkeä suremisessa, sillä uusi akuutti suru aukaisee vanhatkin menetykset. Joskus vanhat, unohdetut tai syrjään painetut asiat voivat nousta pintaan ja alkavat uudelleen vaivata vieden voimavaroja ja tuottaen lisäkärsimystä. On olennaista, kuinka ikääntynyt tulkitsee muistojaan ja miten ne vaikuttavat hänen mielialaansa ja elämänasenteeseen.

Tuki on surussa keskeistä ja muistelu voi olla myös terapeutista. Läheisten läsnäolo ja kuunteleminen ovat korvaamattomia. Myös arjen rutiinit, pienet askareet ja ulkoilu tuovat vakautta ja lohtua. Yhteisöllisyys – kuten kerhot, vertaistuki, seurakunta tai senioritoiminta – tarjoavat mahdollisuuden jakaa kokemuksia ja löytää seuraa. Jos suru kuitenkin jatkuu niin voimakkaana, että arki ei enää suju, on tärkeää hakea apua ammattilaisilta. Tukea on saatavilla, ja siitä kannattaa kertoa ääneen.

Miten kohdata sureva? Monet kokevat epävarmuutta surevan edessä. Se voi johtaa siihen, että surevia ihmisiä aletaan välttelemään, koska sopivia sanoja tai tuenmuotoja ei löydy. Tärkeintä surevalle on kuitenkin muiden läsnäolo, samoin lohduttaminen ja sanaton läsnäolo.

Lopuksi haluan korostaa, että ikääntyneiden surusta puhuminen on tärkeää. Ikääntyneiden suruun liittyy erityisiä haasteita ja syvyyksiä, joita on tärkeää ymmärtää ja ottaa huomioon, jotta heitä voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Surun jakaminen tekee näkymättömästä näkyvää ja muistuttaa meitä siitä, että jokainen ansaitsee tulla kuulluksi ja kohdatuksi. Suru ei katoa vaikenemalla, mutta jaettuna se voi keventyä.

MONENKIRJAVA SURU – NEUROKIRJON PIIRTEIDEN VAIKUTUS

TOPI PIA-MARIA, sosionomi YAMK, ratkaisukeskeinen neuropsykiatrinen valmentaja, asiantuntija, Autismiliitto ry

Puheenvuoro käsittelee neurokirjon (autismi, ADHD, kehityksellinen kielihäiriö, Tourette) ihmisten surun kokemista, ilmaisua ja kohtaamista. Neurokirjo sijoittuu osaksi neuromoninaisuutta, joka kuvaa ihmisluonnon neurobiologista monimuotoisuutta. Neurovähemmistöihin kuuluvien kokemusmaailmaa muokkaavat neurobiologiset erityispiirteet, vähemmistöstressi sekä ympäristön odotukset.

Keskeisiä teemoja ovat tunneilmaisun, aistien, toiminnanohjauksen, sosiaalisen kanssakäymisen sekä stressin erityisyys. Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen voi olla vaikeaa, ja suru voi näkyä tavoilla, joita neurotyypillinen ympäristö ei odota (esim. ilmeettömyys, nauraminen, vetäytyminen). ADHD:lle tyypillinen RSD voi lisätä tunneherkkyyttä. Aistiyli- ja aliherkkyudet vaikuttavat surutilanteisiin – jopa fyysiset aistikokemukset, kuten kyyneleet iholla, voivat olla kuormittavia.

Toiminnanohjauksen haasteet ja rutiinien tarve tekevät menetyksestä erityisen kuormittavan. Sosiaalisen mielikuvituksen ja kielen ymmärtämisen vaikeudet voivat hankaloittaa kuolemaan liittyvien abstraktien käsitteiden käsittelyä. Suruun liittyvä kulttuurinen kieli ja metaforat voivat olla epäselviä. Stressi nousee helposti kuormittavissa tilanteissa ja voi johtaa *meltdown*-, *shutdown*- tai *burnout*-tiloihin.

Tutkimustietoa on niukasti, mutta kokemusaineistossa toistuvat samat havainnot: neurokirjon ihmisten surua ei usein tunnisteta, sitä voidaan virheellisesti pitää käytösongelmina, ja konkreettinen, selkeä tieto sekä visuaaliset tuet voivat auttaa suruprosessissa. Parhaiten neurokirjon henkilöt tulevat ymmärretyiksi muiden saman neurotyypin edustajien seurassa.

Kohtaamisessa korostuu neurovahvistava lähestymistapa, jossa ei pyritä muuttamaan yksilöä vaan muokkaamaan ympäristöä ja tukikeinoja. Tavoitteena on vahvistaa identiteettiä, arvostaa erilaisuutta ja tunnistaa omat ennako-oletukset. Neuronormatiiviset odotukset ”oikeasta tavasta surra” voivat lisätä vähemmistöstressiä. Empatiakuilu eri neurotyyppien välillä edellyttää tietoista pyrkimystä ymmärtää toisen kokemusta.

Maskaaminen – neurokirjon piirteiden tietoinen tai tiedostamaton peittäminen – on yleistä ja kuormittavaa. Surussa maskaaminen voi estää aidon tuen saamisen. Kohtaamisen ydin on hyväksyntä, tilan antaminen omannäköiselle surulle sekä henkilön toimijuuden tunnustaminen: neurokirjon henkilö ei ole vain tuen kohde, vaan sureva läheinen.

KUOLEMANSURU JA ELÄMÄN MERKITYKSELLISYYS

LAUNONEN LARI, *TT, uskonnonfilosofian dosentti, uskonnonfilosofiaan ja kasvatustieteisiin erikoistunut tutkija, Helsingin yliopisto*

Kuolemalle ei tarvitse – eikä ehkä kuulukaan – etsiä tarkoitusta tai päämäärää. Mutta voiko rakkaan ihmisen kuolema syventää elämämme merkityksellisyyttä? Tässä esitelmässä yhdistän tulkintaani filosofi **Michael Cholbin** suruteoriasta filosofi **Antti Kauppisen** narratiiviseen eli tarinalliseen näkökulmaan elämän merkityksellisyydestä.

Elämän merkityksellisyys on onnellisuuden tai moraalisuuden kaltainen elämänarvo, joka kuitenkin eroaa näistä. Merkityksellisyyttä voidaan löytää esimerkiksi ihmissuhteista, hankkeista ja saavutuksista. Ajallisesti voidaan tarkastella tiettyjä elämänjaksoja tai elämää kokonaisuutena.

Koko elämää voidaan merkityksellisyyden näkökulmasta tarkastella narratiivina. Tällöin fokuksessa ei ole se, kuinka paljon merkityksellisiä elementtejä – kuten mielekkäitä suhteita tai saavutuksia – elämä sisältää. Kyse on sen sijaan ”draaman kaaresta”, siitä, millaisen kertomuksen elämämme muodostaa. On sanottu, että merkityksellinen elämäntarina on sellainen, jonka ihmiset haluaisivat kuulla.

Kuolema uhkaa elämäntarinamme merkityksellisyyttä riistäessään meiltä ihmisen, jonka olemassaololla on kertomuksessamme keskeinen rooli. Me emme sure siksi, että tietyt ihmiset ovat biologisesti ”omaa verta ja lihaamme”, tai edes siksi, että olemme viettäneet heidän kanssaan paljon aikaa. Me suremme meille merkityksellisiä ihmisiä – niitä, joilla on rooli omassa elämäntarinassamme ja identiteetissämme. Me suremme niitä isiä ja äitejä, opettajia ja tukijoita, jotka tehneet meistä sen ihmisen, jonka haluamme nähdä peilistä. Me suremme kuollutta lasta, jonka kasvua ja kukoistusta odotimme todistavamme. Me suremme myös tyhjää syyliä, johon sydämessä sommiteltu ihminen ei koskaan syntynyt.

Kuolema rikkoo narratiivin. Se repii sivuja omaelämäkerrastamme. Kuolemansurun keskeinen tehtävä onkin integroida menetys osaksi tarinaamme. Revityt osat tulee kirjoittaa uudelleen. Tragedia täytyy nähdä osana kertomusta. Tämä ei tarkoita, että kuolemalle pitäisi etsiä salattua tarkoitusta tai päämäärää, että kärsimyksessä tulisi nähdä kauneutta tai että menetys pitäisi kääntää voitoksi. Menetyksen myötä elämäkertamme voi olla onnettomampi kuin odottamamme versio. Mutta kun kuolema löytää paikkansa kertomuksessa, elämäntarinastamme voi tulla syvällisempi, merkityksellisempi.

Tieteellinen sessio A, torstai 23.4.

Elämän loppuvaiheet ja saattohoito

Puheenjohtaja: Elina Haavisto, professori, Tampereen yliopisto

ITSETUHOISUUS IKÄÄNTYMISEN PIRULLISENA ONGELMANA

LINDGREN ANNE, *terveydenhoitaja (AMK), yhteisöpedagogi (YAMK), YTM, väitöskirjatutkija, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden tohtoriohjelma, sosiaalityön pääaine, Turun yliopisto*

Suomessa ikääntyneiden määrä kasvaa nopeasti. 70-vuotiaiden määrä ylitti elokuussa 2025 miljoonan henkilön rajan, mikä määrällisesti tarkoittaa 18 % Suomen väestöstä. Ikääntyminen jatkuu lähivuosina voimakkaana. Järjestelmätasolla ikärakenteen muutokseen ja resurssien niukentumiseen on reagoitu sosiaali- ja terveyspalveluiden reformilla, missä hoivan ja hoidon painopistettä siirretään instituutionalisesta järjestämistavasta kohti kotiin vietäviä palveluita ja läheisapua.

Joskus ihminen alkaa ikääntyessään puhua halustaan kuolla läheisilleen ja sosiaali- ja terveyspalveluiden ammattilaisille. Kuolemantoiveestaan kertova ei puheillaan tavoittele välttämättä ennenaikaista kuolemaa. Joskus puhe on kuitenkin vakavan itsetuhoista. Puhetta kuulevilta vaaditaan erityistä herkkyyttä tunnistaa itsetuhoisen puhe ja reagoida kuulemaansa puheeseen. Eettisesti kuormittavaksi tilanne muuttuu silloin, jos itsetuhoiseksi tunnistettu ikääntynyt kieltäytyy itsemääräämisoikeuteensa perustuen hänelle tarjotusta avusta ja tuesta.

Ikääntyneiden itsemurhat ovat merkittävä ja vähän tutkittu kansanterveysongelma. Ilmiötä on tutkittu pääsääntöisesti lääke- ja kansanterveystieteen puolella määrällisillä tutkimusmenetelmillä. Sosiaalitieteellistä tai laadullista tutkimusta ilmiöstä on vähän saatavilla. Monimutkaisten vuorovaikutus- ja riippuvuussuhteidensa ja vaikean ratkaistavuutensa johdosta ilmiötä on perusteltua tutkia kompleksisuusteoreettisena pirullisena ongelmana, jonka ratkaiseminen on hankalaa, jopa mahdotonta.

Tutkin ilmiön kompleksisuutta kolmessa erillisessä osatutkimuksessa Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen ikääntyneiden palveluissa. Empiria kerätään teemahaastattelemalla itsetuhoisia ajatuksia omaavia ikääntyneitä, heidän läheisiään ja ilmiöstä kokemusta omaavia ammattilaisia. Aineistoa täydennetään osallistuvalla havainnoinnilla ja havaintopäiväkirjalla. Väitöskirjan päätutkimuskysymys on: *Millaisena itsetuhoisuuden kompleksisuus ja emergenssi määrittyvät ikääntyneiden, läheisten ja ammattilaisten jäsenyyksissä?* Aineistot analysoidaan teoriaohjaavalla sisällönanalysilla.

Tutkimuksen tavoite on tuottaa ikääntyneiden itsetuhoisuudesta jäsenyntyneempää kuvausta vaikuttavamman itsemurhien ehkäisytyön kehittämiseksi. Työni kautta olen huomannut, miten ennaltaehkäisyssä on tarvetta kiinnittää huomiota asiakkaiden ohella myös yhteisöllisiin läheisten ja ammattilaisten avun ja tuen tarpeisiin itsetuhoisuutta kohdattaessa.

Tutkimus on aloitettu 1.1.2025. Kartoitin integratiivisella kirjallisuuskatsauksella ilmiön taustoja. Tällä hetkellä työskentelen eettisen ennakoarvion ja tutkimuslupien parissa. Tutkimushaastattelut aloitetaan keväällä 2026. Konferenssiesityksessäni esittelen tutkimuksen taustoja, ajankohtaista tilannetta ja mahdollisia alustavia tutkimustuloksia. Surukonferenssi on tärkeä foorumi esitellä tutkimusta jo sen alkuvaiheessa, sillä konferenssiin osallistuu sekä tutkijoita, ammattilaisia että kokemusasiantuntijoita. Dialogi toteutettavan tutkimuksen äärellä parantaa sen laatua ja edistää vuoropuhelua eri näkökulmien välillä.

Tieteellinen sessio A, torstai 23.4.

MUISTISAIRAUTTA SAIRASTAVAN JA LÄHEISTEN ELÄMÄN LOPPUVAIHEEN JAETTU PÄÄTÖKSENTEKO – KEHITETYT MALLIT JA NIIDEN VAIKUTTAVUUS

SOINI SANNA, *TtM, väitöskirjatutkija, hoitotieteenlaitos, Itä-Suomen yliopisto, Kuopio*

HÄGG-HAAPANEN TINA, *TtM, väitöskirjatutkija, hoitotieteenlaitos, Itä-Suomen yliopisto, Kuopio*

VÄLIMÄKI TARJA, *dosentti, hoitotieteenlaitos, Itä-Suomen yliopisto, Kuopio*

HEINONEN KRISTIINA, *FT, hoitotieteenlaitos, Itä-Suomen yliopisto, Kuopio*

Dementiaa sairastavien määrä kasvaa maailmanlaajuisesti, ja Suomessa noin 23 000 henkilöä saa vuosittain dementiadiagnoosin. Dementia lisää sairastuneiden hoidon tarvetta ja yhteiskunnan kustannuksia, erityisesti elämän loppuvaiheessa. Dementiaa sairastavien palliatiivinen hoito eroaa muiden kuolemaan johtavien sairauksien hoidosta siten, että läheisten rooli päätöksenteossa korostuu elämän loppuvaiheessa. Läheiset kokevat usein tarvitsevansa ammattilaisten tukea päätöksentekijän rooliin siirtymisessä. Jaettu päätöksenteko on hoitotyön lähestymistapa, jossa potilaan arvot ja mieltymykset otetaan huomioon, ja sekä potilasta että hänen läheisiään tuetaan päätöksenteossa yhteistyössä terveydenhuollon ammattilaisten kanssa.

Varhaiset keskustelut elämän loppuvaiheen hoidosta tukevat omaisia jaetussa päätöksenteossa ja vähentävät siihen liittyvää ahdistusta. Kansainvälisesti on kehitetty erilaisia interventioita, joiden tarkoituksena on tukea omaisia elämän loppuvaiheen päätöksenteossa.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli tarkastella jaettuun päätöksentekoon kehitettyjä malleja, joita käytetään dementiaa sairastavien elämän loppuvaiheen hoidossa. Lisäksi tavoitteena oli selvittää näiden mallien vaikutuksia läheisten näkökulmasta.

Tutkimus toteutettiin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena toukokuussa 2025. Hakustrategiat laadittiin käyttäen kontrolloituja asiasanoja, ja haut suoritettiin CINAHL-, Cochrane Library-, PubMed-, Scopus- ja PsycINFO-tietokannoissa. Jokaisen mukaan otetun artikkelin laatu arvioitiin kahden kirjoittajan toimesta. Määrällinen aineisto muutettiin laadulliseen muotoon (*convergent approach*) ja yhdistettiin laadulliseen aineistoon. Lopullinen aineisto analysoitiin teema-analyysillä.

Yhteensä 9 menetelmällisesti erilaista tutkimusta sisällytettiin katsaukseen. Tutkimukset oli tehty vuosina 2017–2024 Britaniassa (n = 6), Canadassa (n = 3), Alankomaissa (n = 2), Yhdysvalloissa (n = 2), Irlannissa (n = 2), Tsekeissä (n = 2) and Italiassa (n = 2). Viisi tutkimuksista oli laadullisia, kaksi satunnaistettua kontrolloitua tutkimusta ja kaksi kvasikokeellista tutkimusta. Analyysissä löytyi yhteensä kuusi erilaista dementiaa sairastavan elämän loppuvaiheen jaettua päätöksentekoa tukevaa interventiota ja mallia. Teema-analyysin pohjalta muodostettiin kolme pääteemaa ja yhdeksän alateemaa näiden interventioiden vaikutuksista dementiaa sairastavan läheisten näkökulmasta.

Kehitetyistä interventioista on saatu lupaavia tuloksia, mutta suurin osa näyttöön perustuvista tutkimuksista on laadullisia, ja satunnaistettuja kontrolloituja tutkimuksia on toistaiseksi julkaistu vähän. Laadullisten tutkimusten metodologinen taso vaihtelee, ja alalle tarvitaan lisää moninäkökulmaisia ja kulttuurisesti soveltuvia interventioita, joiden vaikuttavuutta arvioidaan systemaattisesti.

Tieteellinen sessio A, torstai 23.4.

PERHEIDEN KOKEMUKSET POTILAAN PALLIATIIVISESTA OSASTOHOIDOSTA – INTEGRATIIVINEN KIRJALLISUUSKATSAUS

SOIKKELI-JALONEN ANU, *TtT, FM, tutkijatohtori, yliopisto-opettaja, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto*

PAIJA TIINA, *TtM, KK, sairaanhoitaja AMK, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto, sairaanhoitaja/tiiminvetäjä, ikäihmisten ja vammaisten asumispalvelut, Pirkanmaan hyvinvointialue*

HAAVISTO ELINA, *THT, professori, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto, ylihoitaja (osa-aikainen), Pirkanmaan hyvinvointialue*

Maailmanlaajuisesti palliatiivinen hoito koskettaa arviolta 56,8 miljoonaa potilasta vuosittain. Palliatiivisessa hoidossa kokonaisvaltainen lähestymistapa huomioi paitsi potilaan hoidon, myös hänen perheensä. Vaikka perheen rooli osana potilaan hoitoa on merkityksellinen, tutkimus perheen kokemuksista potilaan palliatiivisen osastohoidon aikana on edelleen hajanaista. Perheen näkökulman ymmärtäminen on keskeistä, sillä läheisten kokemukset vaikuttavat sekä heidän valmiuteensa osallistua potilaan hoitoon että perheen kykyyn kohdata potilaan lähestyvä kuolema.

Integratiivinen kirjallisuuskatsaus toteutettiin, jotta voitiin kuvata, mitä kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on raportoitu perheen kokemuksista potilaan saamasta palliatiivisesta osastohoidosta ja mitä odotuksia perheillä on potilaan hoidon suhteen. Tiedonhaku tehtiin tammikuussa 2025 neljästä tietokannasta (CINAHL, PsycINFO, Cochrane, PubMed). Hakujen tuloksena löytyi 8222 viitettä, joista 11 tutkimusta täytti sisäänsisällyttämiskriteerit. Synteesi perheiden kokemuksista ja odotuksista muodostettiin induktiivisen sisällönanalyysin avulla.

Katsaukseen valituista 11 tutkimuksesta seitsemän oli toteutettu Japanissa. Tutkimuksista kolme oli laadullisia ja kahdeksan määrällisiä tutkimuksia. Tutkimuksiin oli osallistunut yhteensä 7473 perheenjäsentä. Sisällönanalyysin tulosten perusteella perheiden kokemukset liittyivät potilaan kokonaisvaltaiseen hoitoon: hoitoympäristöön, fyysiseen hoitoon, potilaan kohtaamiseen sekä perheen huomioimiseen tiedonkulun ja osallisuuden kautta. Odotukset puolestaan kohdistuivat hyvään hoitopaikkaan, laadukkaaseen fyysiseen hoitoon ja potilaan psykososiaaliseen tukemiseen.

Tuloksissa korostuivat henkilökunnan vuorovaikutustaitojen ja tiedonkulun sujuvuuden merkitys sekä perheiden osallisuuden mahdollistaminen osastohoidon aikana. Palliatiivisessa hoidossa tarvitaan rakenteita, jotka tukevat emotionaalisesti sensitiivistä ja yksilöllistä hoitotyötä – riittävät henkilöstöresurssit, koulutus ja selkeät toimintamallit ovat välttämättömiä. Tutkimusten vähäisyys ja kulttuurinen keskittyneisyys paljastavat merkittävän aukon kansainvälisessä ja suomalaisessa tutkimuksessa. Syvämmä ymmärrystä perheiden kokemuksista tarvitaan, jotta voidaan edistää perheiden osallisuutta palliatiivisessa osastohoidossa ja helpottaa perheiden kuoleman kohtaamista.

Tieteellinen sessio A, torstai 23.4.

SAIRAAHOITAJIEN KOKEMUKSET OMAISTEN KOHTAAMISESTA SAATTOHOIDOSSA TERVEYSKESKUSTEN VUODEOSASTOILLA

SOIKKELI-JALONEN ANU, *TtT, FM, tutkijatohtori, yliopisto-opettaja, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto*

SAARINEN-NASSAR JOHANNA, *TtM, väitöskirjatutkija, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto*

ISONIEMI ANNE, *TtM, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto*

KUUSISTO ANNE, *FT, tutkija, suunnittelija, hoitotieteen laitos, Turun yliopisto, Satakunnan hyvinvointialue*

HAAVISTO ELINA, *THT, professori, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto, ylihoitaja (osa-aikainen), Pirkanmaan hyvinvointialue*

Palliativinen ja saattohoito ovat keskeisiä parantumattomasti sairaiden elämänlaadun tukemisessa. Palliativisen hoidon viimeisenä vaiheena saattohoidon on tavoitteena olla erityisen perhekeskeistä ja pyrkiä vastaamaan potilaan ja omaisten fyysisiin, psyykkisiin ja hengellisiin tarpeisiin. Saattohoito on usein omaisille kuormittavaa potilaan oireiden ja muuttuvien tarpeiden vuoksi, mikä lisää omaisten kokemaa pelkoa ja ahdistusta.

Sairaanhoitajien kokemuksia omaisten kohtaamisesta kotihoidon kontekstissa on tutkittu jonkin verran, mutta terveyskeskusten osastoilla toteutettavaa perhekeskeistä saattohoitoa on tutkittu vähän, vaikka suuri osa saattohoidosta tapahtuu juuri näissä yksiköissä. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata sairaanhoitajien kokemuksia omaisten kohtaamisesta potilaiden saattohoidon aikana terveyskeskusten vuodeosastoilla.

Tutkimus toteutettiin kuvailevana laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla yksilöhaastatteluilla sairaanhoitajilta (n = 20), jotka työskentelivät viiden eteläsuomalaisen terveyskeskuksen vuodeosastoilla ja joilla oli vähintään 6 kk työkokemus saattohoidosta. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Sairaanhoitajien kokemukset omaisten kohtaamisesta liittyivät omaisten kokonaisvaltaiseen tukemiseen ja omaisten osallistamiseen potilaan hoitoon. Omaisten kokonaisvaltainen tukeminen sisälsi omaisten emotionaalisen, tiedollisen tuen sekä sairaanhoitajien ammattitaidon kyetä tukemaan omaisia. Omaisten osallistaminen puolestaan ilmeni omaisten osallistumisen tukemisena potilaan hoitoon osallistumisessa sekä päätöksenteossa.

Riittävän tuen varmistamiseksi terveydenhuoltojärjestelmän tulee tunnistaa ja hyödyntää sairaanhoitajien kokemuksellista tietoa sekä edistää saattohoidon koulutusta. Hoidon laadun parantamiseksi on tärkeää mahdollistaa omaisten osallistuminen ja purkaa organisatorisia esteitä, kuten ajan ja resurssien puutetta, jotka vaikeuttavat perhekeskeistä hoitoa. Hoitosuositusten tulisi korostaa tasapainoa potilaan ja omaisten tarpeiden välillä sekä tarjota selkeitä toimintamalleja ristiriitatilanteiden käsittelyyn, mikä tukee päätöksentekoa ja tuo perusteluja sekä potilaille että omaisille.

Tieteellinen sessio A, torstai 23.4.

SAIRAAHOITAJIEN UUPUMUS PALLIATIIVISEN HOIDON TYÖYMPÄRISTÖSSÄ

TIKKALA RIIKKA, sairaanhoitaja (AMK), TtK, TtM-opiskelija, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto

SOIKKELI-JALONEN ANU, TtT, FM, tutkijatohtori, yliopisto-opettaja, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto

SAARINEN-NASSAR JOHANNA, TtM, väitöskirjatutkija, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto

HAAVISTO ELINA, THT, professori, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto, ylihoitaja (osa-aikainen), Pirkanmaan hyvinvointialue

Sairaanhoitajien uupumus palliatiivisen hoidon työympäristössä on kasvava haaste, sillä palliatiivisen hoitotyön erityispiirteet lisäävät kuormitusta ja vaikuttavat sairaanhoitajien jaksamiseen. Palliatiivisessa hoitotyössä sairaanhoitajilla on suurempi riski uupua, kuin niillä, jotka työskentelevät muiden potilasryhmien parissa.

Tämän laadullisen kuvailevan tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata, mitkä tekijät aiheuttavat sairaanhoitajille uupumista sekä miten uupuminen ilmenee sairaanhoitajien näkökulmasta palliatiivisen hoidon työympäristössä. Tavoitteena oli tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää uupumisen vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi.

Aineistonkeruu toteutettiin Suomen palliatiivisen hoidon yhdistyksen jäsenille. Sisäänotto-kriteerit tutkimukseen olivat työkokemus erityistason palliatiivisesta hoidosta ja kokemus uupumisesta kyseisessä kontekstissa. Aineisto kerättiin systemaattiseen kirjallisuushakuun perustuvana teemahaastatteluna joko lomakkeella tai yksilöhaastatteluina osallistujan toiveen mukaisesti. Yksilöhaastattelu toteutettiin Microsoft Teams -yhteyden kautta ja avoin kyselylomake oli vastattavissa Microsoft Forms -alustalla kevään ja kesän 2025 aikana. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Tämän tutkimuksen perusteella tiedetään, että palliatiivisen hoidon työympäristössä uupumista aiheuttaa niin ulkopuolelta tulevat tekijät kuin henkilökohtaiset tekijät. Uupumista aiheuttavat emotionaaliset haasteet, potilashoitoon liittyvät haasteet ja toimintaympäristöön liittyvät haasteet. Uupuminen vaikuttaa sairaanhoitajiin usealla eri tavalla ja se ilmenee fyysisinä oireina, tunne-elämän kuormituksena ja työhyvinvoinnin heikkenemisenä. Saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että uupumista aiheuttavia riskitekijöitä palliatiivisessa hoitotyössä on useita ja uupuminen ilmenee hyvin kokonaisvaltaisesti. Näiden tulosten perusteella sairaanhoitajien uupumukseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota vaikuttamalla organisatorisiin ja rakenteellisiin haasteisiin, minkä avulla voidaan vaikuttaa uupumista aiheuttaviin ulkoisiin tekijöihin.

Tieteellinen sessio B, torstai 23.4.

Kuolema ja media taiteessa

Puheenjohtaja: Anna Jarske-Fransas, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto

KUOLEMAN KUVIA JA KUVITELMIA: KUOLEMAN JA SURUN REPRESENTAATIOIT KAUHUELOKUVISSA

RANTAKAULIO ANNI, *sukupuolentutkimuksen maisteriopiskelija, yhteiskuntatieteiden kandidaatti, sukupuolentutkimuksen ohjelma, humanistinen tiedekunta, Helsingin yliopisto*

Maisterintutkielmassani käsittelen kuoleman ja surun representaatioita kauhuelokuvissa uusmaterialistisen teorian ja erityisesti **Mel Y Chenin** käyttämän eläväisyyden (*animacy*) käsitteen kautta analysoituna. Tutkimukseni sijoittuu erityisesti queer-kuolemantutkimuksen ja uusmaterialistisen teorian viitekehyksiin. Aineistona ovat 2010-luvulla julkaistut kauhuelokuvat *Hereditary* (2018), *Babadook* (2014) ja *We are still here* (2015), joita analysoin sisällönanalyysia menetelmänä käyttäen.

Tutkielmassani kysyn, millaisia surun ja kuoleman representaatioita esiintyy kauhuelokuvissa *Hereditary*, *Babadook* ja *We are Still Here*? Tutkielma ja tulosluku ovat vielä kesken, kuitenkin aineistosta tuloksina ovat nousseet esiin kuoleman ja surun representaatiot äännten, näkyjen ja kuoleman läsnäolon kautta kuvattuina, hyväksyttävän surun representaatiot ja näistä irtisanoutuminen sekä muistaminen eläväisyyden verkostojen representoitumisena.

Aineiston elokuvissa surun ja kuoleman teemoja käsitellään moninaisin tavoin ja eläväisyyden käsitettä analyysiin sovellettaessa on merkittävää, kuinka kuoleman ja surun esittämisen tavoilla hämärretään käsitystä selkeästä elämän ja kuoleman dikotomiasta. Lopulta elokuvien kuoleman ja surun representaatiot näyttäytyvät monenlaisen eläväisyyden verkostoina, jotka kurovat yhteen perinteisiä sekä vastakarvaan meneviä kuoleman ja surun käsittelyn tapoja.

Tieteellinen sessio B, torstai 23.4.

KUOLEMAN JA SURUN KUVASTOT EUROOPPALAISESSA UUTISMEDIASSA - VALOKUVAT VENÄJÄN HYÖKKÄYSSODASTA UKRAINAAN

LOUHESTO MARJUT, filosofian maisteri, väitöskirjatutkija, eurooppalaisten kulttuurien ja alueiden tutkimus, Helsingin yliopisto

Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainaan on seurattu mediassa alusta asti tiiviisti, ja mediaympäristö on täyttynyt sotavalokuvista. Nämä valokuvat ovat tuoneet sodan todellisuuden yleisön tietoisuuteen ja vaikuttaneet sodan tulkitsemiseen. Median välittämät sotavalokuvat paitsi dokumentoivat sotaa, myös kutsuvat katsojaa tuntemaan, toimimaan ja kantamaan vastuuta näkemäänsä liittyen.

Tutkin työstämässäni väitöskirjatutkimuksessa eurooppalaisia uutismediakuvastoja Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan (2022–). Tutkimuksessani tulen analysoimaan, miten sotaa kuvataan visuaalisesti seitsemässä eurooppalaisessa uutismediassa aikavälillä 24.2.2022–24.2.2026. Tutkin myös, millaisia katsomisasemia eli todistamispositioita mediavalokuvat rakentavat sodasta, ja miten nämä todistamispositiot ohjaavat sodan tulkintatapoja. Todistamisella (*witnessing*) tarkoitan syvällisempää, osallistavampaa ja vastuullisempaa katsomisen tapaa, jossa sotavalokuvan äärelle pysähtynyt katsoja voi muuttua ainakin hetkellisesti aktiiviseksi sodan tapahtumien todistajaksi pelkän sivustakatsojan sijaan.

Aineistoni koostuu tällä hetkellä 1800 valokuvasta, jotka on julkaistu Helsingin Sanomissa, Dagens Nyheterissä, Gazeta Wyborczassa, Le Mondessa, The Guardianissa, Neue Zürcher Zeitungissa sekä Der Spiegelissä. Analysoin aineistoni kehittämäni sotavalokuvan ja sen todistamispositioiden analysoinnin mallin avulla, jossa huomioin valokuvan kontekstuaaliset, tekniset, visuaaliset sekä todistamiseen liittyvät piirteet. Teemoittelen valokuvat niiden ensisijaisen pääteeman mukaan. Väitöskirjatutkimukseni on alustavassa vaiheessa. Olen kuitenkin teemoitellut aineistoni valokuvat kuuteen pääteemaan: kärsimys, pakeneminen, arki, tuhovoima, osapuolet ja solidaarisuus. Kärsimyksen pääteemasta löysin kolme alateemaa: fyysinen haavoittuminen, emotionaalinen kärsimys ja kuolema. Emotionaalista kärsimystä (usein surua) ja kuolemaa kuvaa noin 10 prosenttia koko aineistostani.

Esitelmässäni kerron, millaisia surun ja kuoleman visuaalisia kuvastoja aineistossani on, miten ne ovat kenties muuttuneet sodan yhä jatkuessa ja mihin tällaisilla toisinaan katsojaa syvästi järkyttävilläkin valokuvilla voidaan pyrkiä. Pohdin, miten surun ja kuoleman kuvat ohjaavat katsojia todistamaan sodan traagisia seurauksia ja miksi tällaiset kuvat kaikesta kriittisestä huolimattakin ovat tärkeitä. Argumentoin, että surun ja kuoleman kuvat vetoavat katsojiin usein affektiivisellä tavalla, ja niillä on potentiaalia saada katsojia Ukrainan puolelle tai auttamaan ukrainalaisia sodan uhreja. Esitelmässäni osoitan, että uutismedian visuaalisilla kuvastoilla on keskeinen rooli siinä, miten sota esitetään ja millaisia merkityksiä ja tulkintakehyksiä sen ympärille rakentuu.

Tieteellinen sessio B, torstai 23.4.

SINNE SIIS MIÄ TUSKAIN TUULLAN. TAITEILIJANA SURUA ILMAISEVAN KANSANLAULUPERINTEEN PARISSA

KUITTINEN EMMI, *MuM, väitöstutkija, Taideyliopisto*

Esitelmäni kytkeytyy taiteelliseen tohtorintutkimukseeni, jossa tutkimustehtäväni on paitsi tutkia erilaisia perinteestä nousevia tapoja ilmaista surua kansanmusiikin piirissä menneessä, nykyisyydessä ja tulevaisuudessa myös tarkastella sitä, miten näitä erilaisia tapoja voisi nimetä ja käsitteellistää kulttuurisesti kestävästi ja toimia taiteentekijänä eettisellä ja kestävällä tavalla. Olen karjalaiseen ja inkeriläiseen perinteeseen erikoistunut kansanlaulaja, ja olen keskittynyt aiemmassa taiteellisessa työssäni itkuvirsiin.

Taiteellisessa väitöstutkimuksessani otan laulettuun suruun uuden näkökulman nostamalla pääasialliseksi tutkimusaineistokseni suomalaiset, karjalaiset ja inkeriläiset huolilaulut, joita vertailen karjalaisiin ja inkeriläisiin itkuvirsiin. Huolilaulut ovat runolaulumittaisia kansanlauluja, joilla huolia on tuullettu eli lievitetty. Itkuvirret taas ovat perinteisesti rituaalista suremista ja kommunikaatiota tuonilmaisiiin eli tuonpuoleiseen. Itkuvirsiin on liittynyt viime vuosina kiivaitakin keskusteluja, kun nuoret karjalaisaktivistit ovat syyttäneet mm. kansanmuusikoita kulttuurisesta omimisesta. Koska koen kuitenkin surun tärkeäksi aiheeksi, pohdin millä ehdoilla voimme yhä tehdä itkuvirsiä ja huolilauluja, ja millaisia mahdollisuuksia ne tarjoavat ilmaista surua 2020-luvun ihmiselle. Itkuvirsi on käsitteenä tunnetumpi, joten tarkoitukseni on myös tuoda näkyväksi huolilauluperinnettä, joka ei ole luonteeltaan myyttistä kuten itkuvirsi.

Teen taiteellista tutkimusta, jossa taide on työn lähtökohta, osa prosessia sekä lopputulos. Kahden taiteellisen osion lisäksi työni sisältää kirjallisen tutkimusartikkelin, ääniartikkelin sekä kirjallisen loppuyhteenvedon. Olen aloittanut tutkimukseni syksyllä 2024 ja työstän parhaillaan ensimmäistä taiteellista osiota sekä ensimmäistä artikkelia. Esitelmäni peilaa taiteellista praktiikkaani ja yleisesti huolilauluja ja itkuvirsiä sekä näihin liittyviä eettisiä keskusteluja. Kerron myös tutkimukseni vaiheista. Jos mahdollista, esitelmäni on soiva, eli puheen lisäksi laulan.

ELEGIOITA VANHEMMAN KUOLEMASTA

HOLLSTEN ANNA, dosentti, kotimainen kirjallisuus, Helsingin yliopisto

Esitelmä on osa suomalaisia perhe-elegioita käsittelevää tutkimustani. Perhe-elegioilla tarkoitetaan runoutta, jossa käsitellään lähiomaisen kuolemasta johtuvaa surua. Elegian pitkä lajiperinne kytkeytyy tiiviisti psykologisiin ja kulttuurisiin surukäsityksiin ja niissä tapahtuneisiin muutoksiin. Perinteiset elegiat esittävät surun prosessina, joka etenee syvästä epätoivosta lohdun tunteisiin. Moderneissa elegioissa saatetaan ilmaista suruun herkästi liittyviä vihan ja syyllisyyden tunteita ja lohdun asemesta runon loppua sävyttää melankolia (**Ramazani** 1994). Niin sanotussa uudessa surukäsityksessä korostuva ajatus tunnesiteen jatkumisesta vainajaan näkyy myös perhe-elegioissa.

Olen aiemmassa tutkimuksessani käsitellyt 1960- ja 1970-luvun elegioita, joissa käsitellään puolison kuolemaa (Hollsten 2017), **Gösta Ågrenin** perhe-elegioita (Hollsten 2017), sota-ajan elegioita (Hollsten 2020) ja karjalaisen itkuvirsiperinteen hyödyntämistä lapsen kuolemaa käsittelevissä perhe-elegioissa (Hollsten 2026). Esitelmässäni tarkastelen 2010- ja 2020-luvulla ilmestyneitä suomalaisia runokokoelmia, joissa runoilija käsittelee kaunokirjallisin keinoin isänsä tai äitinsä kuolemaa ja siihen liittyvää suruprosessia. Tällaisia kokoelmia on ilmestynyt esimerkiksi **Hannimari Heinolta** (2023), **Olavi Höltältä** (2021), **Anja Erämajalta** (2024), **Sanna Karlströmiltä** (2014, 2022) ja **Miki Liukkoselta** (2012).

Vaikkei vanhempien kuolema ole uusi aihepiiri suomalaisessa runoudessa, sen viimeaikainen suosio tekee siitä ajankohtaisen tutkimuskohteen. Esitelmän tavoitteena on selvittää, miten vanhemman sairaus ja kuolema kohdataan 2010- ja 2020-luvun perhe-elegioissa ja millä tavoin niissä hyödynnetään ja mahdollisesti uudistetaan elegian lajiperinnettä. Menetelmältään tutkimus edustaa kirjallisuustieteellistä tekstianalyysia ja lajitutkimusta. Viittaan myös muiden tieteenalojen tutkimukseen surusta ja kuolemasta, kuten **Sonja Miettisen** (2006) yhteiskuntapolitiikan alaan kuuluvaan väitöskirjaan *Eron aika: Tyttärien kertomuksia ikääntyneen vanhemman kuolemasta* ja filosofi **Matthew Ratcliffen** (2022) tutkimukseen *Grief Worlds: A Study of Emotional Experience*. Aineiston analyysi on vasta alussa.

Tieteellinen sessio C, torstai 23.4.

Kuolema ja merkitys

Puheenjohtaja: Roosa Haimila, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto

USKONNOLLISUUS JA HENGELLISYYS VOIMAVARANA SISARUKSEN MENETYKSESSÄ

KORKALAINEN MILLA, *TM, tohtorikoulutettava, käytännöllinen teologia, Helsingin yliopisto*

Sisaruksen kuolema on raskas kokemus, sillä suhde sisarukseen on usein elämän pisin ja kestävin ihmissuhde. Sisaruksen menettämisen vaikutukset ovat sidoksissa surijan ikään, elämänvaiheeseen ja kiintymyssuhteeseen.

Tämän artikkeliväitöskirjan tehtävänä on tarkastella sisaruksen tunnesidettä kuolleeseen sisarukseen ja sen vaikutuksia elämänmerkityksellisyyteen eri ikävaiheessa kolmen eri aineiston kautta (lapset ja nuoret, nuoret aikuiset ja varttuneemmat aikuiset).

Tutkimuksessa suru ymmärretään kokonaisvaltaisena elämänmittaisena kokemuksena, joka on sidoksissa vallitsevaan yhteiskunnalliseen ja kulttuurilliseen kuolemankulttuuriin.

Teoreettisena viitekehystenä toimivat jatkuvan tunnesiteen paradigma ja uskonnollisen selviytymisen ja elämän merkityksellisyyden näkökulma.

Nyt tarkastelussa on väitöskirjan toisen artikkelin aineiston alustavat tulokset.

Varttuneempien aikuisten (+40 v) aineisto koostuu RedCap-työkalulla kerätystä kirjeaineistosta. Tutkimuskysymyksenä on: Mikä merkitys surevan sisaruksen uskonnollisuudella ja hengellisyydellä on surussa ja siten siteessä kuolleeseen sisarukseen? Analyysimenetelmänä on temaattisnarratiivinen analyysi. Tulokset avaavat surun kokemuksen lisäksi hengellistä ja uskonnollista muutosta ja sisaruksen kuolemalle annettavia merkityksiä sekä miten merkitys tai sen puuttuminen vaikuttaa elämänmerkityksellisyyteen. Väitöskirjatyö on kesken. Väitöskirjan ensimmäinen artikkeli koskien nuorten ja nuorten aikuisten aineistoa on julkaistu elokuussa 2025. Lasten ja nuorten aineisto kerätään 2026. Tämä työn alla oleva toinen artikkeli on lähdössä vertaisarviointiin syksyllä 2026.

Kokonaisuudessaan tutkimus tuottaa uutta tietoa kuolleen sisaruksen sijoittumisesta elävän sisaruksen elämään, sisaruksen kuoleman vaikutuksista elävän sisaruksen uskonnolliseen ja hengelliseen elämään sekä yleisemmin elämänmerkityksellisyyteen. Tutkimuksen perusteella on mahdollista luoda surun kanssa elämiseen uusia apukeinoja, jotka ovat hyödyksi käytännön tasolla esimerkiksi sururyhmissä sekä kirkon sielunhoitotyössä.

Tieteellinen sessio C, torstai 23.4.

MURHEESTA MAAILMAN KAUNEUS

LAMMINPARRAS NICO, *sotilasasiantuntija, FM, väitöskirjatutkija, poliittisten, yhteiskunnallisten ja alueellisten muutosten tohtoriohjelma, Helsingin yliopisto*

Ortodoksinen hautaustraditio sisältää yhtäältä vainajan puhetta Luojalleen ja toisaalta se välittää jälleennäkemisen odotusta. Näiden, usein veisattavien virkkeiden terapeutista arvoa omaisille ei voine aliarvioida. Harvoin huomio kuitenkaan kiinnittyy siihen kielenkäyttöön, jossa tosiasiallisena subjektina on läsnä oleva surijajoukko. Diskurssianalyysin keinoin pyrin valaisemaan sen vuoropuhelun osia ja ilmaisuja, jotka *Kanonissa edesmenneen puolesta* nimenomaan palautuvat omaisiin sekä viitoittavat siten surutyötä.

Valitettavasti elän kysymystä myös henkilökohtaisesti, menetettyäni 20-vuotiaan sijaispikkuveljen traagisesti toukokuussa 2025. Koska varsinaisesta ortodoksisesta hautaustoimituksesta ja muistojumalanpalveluksesta – panihidasta – on paitsi käsikirjaa, myös valtaisasti tutkimusta, erillisartikkelissani tarkastelen perinteisesti heti kuoleman tapahduttua kotona, 40 päivää myöhemmin sekä muistopäivinä luettua kanonia. Tämä 23-sivuinen harras huokaus on painettu yhdistettyyn *Rukouskirja Orologioniin*, eikä siihen vaadita pappia.

Metodisesti hyödynnän **Norman Faircloughin** ensimmäistä versiota diskurssianalyysistä. Ensiksi tarkastelen ilmaisuja puhtaasti tekstitasolla. Toiseksi hahmottelen niiden laajempaa viitekehystä tai kehittäjänsä sanoin sosiokulttuurista tasoa. Olen poissulkenut eksegetiikan, sillä sen avulla voi selittää, mistä ja miten ilmaus periytyy. Se ei niinkään tarjoa välinettä ymmärtää diskurssin vaikutusta sureviin tässä ja nyt, saati sen välittämää (eteenpäin katsovaa) olemusta. Liturgiikka, niin rikas kuin se ortodoksisuudessa on, keskittyisi kenties liiaksi muotoon ja symboliikkaan.

Vaikka kanoni on pääosin kirjoitettu sinä-muodossa, toisin sanoen vainaja puhuttelee Luojaansa tai pappi/lukija toimittaa, lukuisat me-muodot osallistavat surevia. Varsinaisten alku- ja esirukousten ulkopuolella monikon kolmannen persoonan päätte '-mme' liittyy usein Kristus Jumalaan, toisinaan subjektina on kirjaimellisesti "me" eli läsnäolevat.

Rikkoutumatonta yhteyttä korostavan aspektin vuoksi kirkkojemme tulisi kannustaa jäseniään lukemaan kanonia kokonaan tahi osaksi; ei edesmennyt ole poissa, vaan yhä näkymättömästi kanssamme. Niin kielellisesti kuin asiallisesti rakkauden murtumatonta siltaa kuvaa 9. irrossin anomus: "Saata myös luotamme lähtenyt elävien maahan." Vainajan tie on risteyksessä – "lähtenyt" muttei päättynyt; "elävien" joukkoon, ei olemattomien. Kyse on ennemmin matkanteosta, ja tämän toistuva reflektointi, yksinäisyydessä tahi yhdessä, asettaisi murheen mittakaavoihinsa, so. lohduttaisi ja opettaisi keskuudessamme vielä taivaltavia. Syvä surumme ei saata peittää maailman kauneutta, joka yhä avautuu osaksemme.

Tieteellinen sessio C, torstai 23.4.

PITKITTYNYT SURUHÄIRIÖ JA MENETYKSEN VAIKUTUS MERKITYKSEN KOKEMUKSEEN

STENROTH JARKKO, *TM, käytännöllisen filosofian maisteriopiskelija (VTM, arvioitu valmistumisaika kevät 2026), Helsingin yliopisto*

Käsittelen esityksessäni, miten menetetyn poissaolon kokemus vaikuttaa surevan kokemukseen asioiden ja maailman merkityksestä. Väitän surukokemuksen aiheuttavan surevalle merkityskriisin, sillä surussa joidenkin aiemmin itsestään selvänä otettujen ja tuttujen asioiden ja ehkä jopa maailman merkitys muuttuu. Sureva voi vaikkapa kokea, ettei hänen kotinsa merkitse hänelle enää samaa kuin ennen, sillä hänen puolisonsa on kuollut, tai nähdä aiemmin valoisan tulevaisuuden menetyksen jälkeen merkityksettömänä, sillä hän ei voi jakaa sitä lapsensa kanssa. Mikäli sureva ei tunnusta merkityskriisin olemassaoloa tai suostu käsittelemään sitä, suru voi puolestaan ilmetä pitkittyneen suruhäiriön muodossa eli patologisoitua.

Esitys perustuu viimeistelyä vaille valmiiseen käytännöllisen filosofian maisterintutkielmaani. Tutkielmani edustaa fenomenologisen psykopatologian perinnettä, jossa tutkitaan esimerkiksi mielenterveyshäiriöitä ja niihin liittyviä ilmiöitä tietoisuuteen ja kokemukseen keskittyvän filosofisen fenomenologian avulla. Tarkastelen esityksessäni fenomenologisen psykopatologian tunnetuimpiin kuuluvien nykytutkijoiden, **Matthew Ratcliffen** ja **Thomas Fuchsin**, käsityksiä surusta ja sen patologisoitumisesta, ja analysoin heidän ajatuksiaan **Jean-Paul Sartren** eksistentiaalisen fenomenologian näkökulmasta.

Esitän esityksessäni mahdollisen syyn surun patologisoitumiselle väittäen, että jos sureva ei tunnusta menetyksen aiheuttamaa merkityskriisiä tai suostu käsittelemään sitä, suru voi patologisoitua. Väitettä voi pitää siltä osin merkittävänä, ettei esimerkiksi DSM-5-TR-tautiluokitus esitä syitä pitkittyneelle suruhäiriölle vaan pelkästään joukon oireita. Keskittyminen surun aiheuttamaan merkityskriisiin korostaa myös näkökulmia, joiden huomioiminen on tärkeää surukokemuksissa, joissa ei ole kyse patologisesta surusta. Esimerkiksi itsemurha- tai henkirikosmenetys ei karuudessaan välttämättä johda surun ilmenemiseen pitkittyneen suruhäiriön muodossa, mutta sureva voi silti kokea muutoksia merkityksen kokemuksessa.

Analyysini merkityksen kokemuksen muutoksista voi avata uusia näkökulmia surevien kanssa työskenteleville henkilöille siitä, miten asioiden ja jossain tapauksissa maailman merkitys muuttuu menetyksen seurauksena, ja näin auttaa heitä ymmärtämään ja kohtaamaan surevia paremmin.

Tieteellinen sessio C, torstai 23.4.

KUOLEMAN KONTEMPLAATIO – RUSH RHEESIN KUOLEMAN FILOSOFIA

MASSA TERO, *TM*, väitöskirjatutkija, teologinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Esitelmäni käsittelee filosofi **Rush Rheesin** (1905–1989) kuoleman kontemplaatiota ja hänen eutanasiaa koskevia käsityksiään. Esitelmä perustuu *Thanatoksessa* julkaistuun vertaisarvioituun artikkeliin: <https://journal.fi/thanatos/article/view/160852>.

Rush Rhees on vähän tutkittu ajattelija länsimaisessa filosofiassa. Hän julkaisi elinaikanaan niukasto, mutta hänen vaikutuksensa erityisesti **Ludwig Wittgensteinin** filosofian tulkitsijana on ollut erityisen merkittävä. Rheesin filosofian taustalla on voimakas kulttuurikriittinen ote. Hän näki oman aikansa modernin kehityksen banalisoivan kuolemaa ja siten myös elämään liittyviä keskeisiä eksistentiaalisia kysymyksiä. Itse eutanasian moraalisen kiitettävyyden tai tuomittavuuden suhteen hän ei asetu kummallekaan puolelle – elämä, kuoleminen ja elämän riistäminen ovat aina ainutkertaisia moraalisia tapahtumia ja valintoja.

Rhees asettui kuitenkin pohdinnoissaan enemmän vastustamaan kuin puolustamaan eutanasian laillistamista, koska hän ajatteli eutanasian laillistamisen johtavan kuoleman merkityksen köyhtymiseen. Rheesin eksistentiaalisessa filosofiassa kuoleman kontemplaatiolla on keskeinen asema. Kuoleman kontemplaatio on mielen sisäinen katse, jonka kautta asioiden merkitykset tulevat kirkastetuiksi. Siihen liittyy myös sävyllään hyvin uskonnollinen ja voimakas itsensä kieltämisen eetos. Rhees kuitenkin kritisoi metafyyssisiä teorioita kuolemasta “siirtymänä” todellisuudesta toiseen. Kuolema olisi aina kohdattava kuolemana, vaikka se onkin jotain “enemmän” kuin vain elämän lakkaamista. Kuoleman kontemplaatio on luonteeltaan subjektiivinen, ensimmäisen persoonan näkökulmaan kytkeytyvä kysymys, eikä sen pohjalta ole mielekästä muodostaa metafyyssistä teoriaa.

Rheesin filosofia pyrkii osoittamaan, että ymmärrystä etsivä keskustelu on elämän mielekkyyttä tukeva tekijä, vaikka sillä ei saavutettaisi tuloksia tai ratkaisumalleja esimerkiksi eutanasiaan liittyvään lainsäädäntöön. Filosofisella keskustelulla kuolemasta on itseisarvo ja se on mielekästä elämänlaadun kannalta. Suomessa viime ja kuluvana vuonna vilkastunut eutanasiakeskustelu tuottaa esitelmälle ajankohtaisen ja kiinnostavan viitekehyksen.

Keynote-luento, torstai 23.4.

SURU JA YKSIÄISYYS – IHMINEN TARVIKSEE TOISIA SURUN KESKELLÄ

JUNTTILA NIINA, *kasvatuspsykologian professori, Turun yliopisto, konsortionjohtaja, tietokirjailija*

Suru on luonnollinen seuraus menetyksestä, mutta sen laajat vaikutukset ihmiseen jäävät usein tunnistamatta. Suru muuttaa usein ihmisen suhdetta toisiin eli surun keskellä vetäytyminen lisääntyy, arki sirpaloituu ja yhteys muihin voi alkaa tuntua työläältä juuri silloin, kun sitä eniten tarvittaisiin. Yksinäisyys ja ulkopuolisuus voivat surun yhteydessä voimistua ja muodostua surun rinnalle toiseksi kuormittavaksi ilmiöksi – sellaiseksi, joka vaikeuttaa avun pyytämistä ja vastaanottamista.

Kun puhun yksinäisyydestä, tarkoitan ennen kaikkea psyykkistä olotilaa eli kipua ja puutetta suhteessa siihen, mitä ihminen tarvitsee ja toivoo sosiaalisilta suhteiltaan. Yksinäisyys ei siis ole pelkkää yksin olemista tai verkostojen määrää vaan tunnetta siitä, ettei ole yhteydessä muihin. On aivan kuin irrallaan ilman kosketuspintaa toisiin. Yksinäisyyteen liittyy harmittavan usein myös häpeää, ja siksi sen sanoittaminen voi olla vaikeaa. Kun ihminen kokee olevansa muiden silmissä jotenkin vaivaksi tai vääränlainen, alkaa hän helposti suojautua vetäytymällä ja eristäytymällä.

Surun yhteydessä yksinäisyys voi syventyä kahdella tavalla. Ensimmäkin menetys muuttaa arjen rytmejä ja rooleja: tutut kohtaamiset vähenevät, ja toiset eivät aina tiedä, miten olla läsnä. Toiseksi suru voi muuttaa tulkintoja sosiaalisista tilanteista. Kun mieli on haavoittunut, pienikin etäisyys voi tuntua torjunnalta. Siksi ulkopuolisuuden kokemus on surussa erityisen haitallista: se lisää psyykkistä kuormitusta ja voi lukita ihmisen kierteeseen, jossa hän vetäytyy ja jää entistä enemmän yksin. Juuri tästä syystä on olennaista, ettei surevaa jätetä ulkopuolelle – ei perheessä, työssä, koulussa eikä yhteisöissä.

Mikä sitten auttaa? Surussa keskeistä on tulla nähdyksi, kuulluksi ja kohdatuksi ilman suorittamista. Läsnäolo ei tarkoita täydellisiä sanoja, vaan turvallista viestiä: olen tässä, et ole yksin, en säikähdä tunteitasi. Moni sureva kuvaa avun vastaanottamisen vaikeaksi, koska suru kaventaa toimintakykyä ja yksinäisyyteen liittyvä häpeä saa ihmisen uskomaan, ettei hän ansaitse tukea tai ettei toisia saa kuormittaa. Siksi rinnalla kulkeminen on usein konkreettista: yhteinen kävely, ruokaostokset, ruuan laittaminen, muistutus lääkäriajasta – arjen kannattelua silloin, kun oma ote lipsuu.

Yksinäisyyden vähentäminen ei luonnollisestikaan ole vain yksilön oma tehtävä. Näen sen myös ympäristön ja yhteisön vastuuna: tarvitaan tekoja, jotka rakentavat yhteyttä toistuvasti ja matalalla kynnyksellä. Erityisen tärkeitä ovat arjen pienet, mutta toistuvat yhteydenkokemukset. Yksi viesti ei aina riitä, koska sureva ei välttämättä jaksa vastata tai tehdä aloitteita. Siksi yhteys kannattaa ankkuroida rutiineihin: sovitaan esimerkiksi, että maanantaisin soitetaan, torstaisin käydään yhdessä kaupassa, tai että työyhteisössä

kahvihetkeen kuuluu selkeä kutsu myös silloin, kun ihminen on hiljainen. Kun yhteys on ennakoitavaa ja toistuvaa, se vahvistaa psyykkistä turvallisuutta: sureva voi luottaa siihen, että häntä ei jätetä yksin silloin, kun voimat ovat vähissä.

Lopulta suru on inhimillinen kokemus, joka muuttuu raskaaksi ja eristäväksi erityisesti silloin, kun ihminen jää sen kanssa yksin. Yhteys toisiin ei poista menetystä, mutta se tekee siitä helpomman kantaa. Kun tulemme toistemme rinnalle – huomaamme, kutsumme mukaan ja pysymme lähellä silloinkin, kun on vaikeaa – rakennamme tilaa, jossa suru on mahdollista jakaa eikä se jää ihmistä eristäväksi olotilaksi.

Perjantai 24.4.

Konferenssipäivän puheenjohtaja: Sirpa Mynttinen, asiantuntija, Surevan kohtaaminen -toiminta

Keynote-luento

SOTAAN LIITTYVÄ SURU JA MENETYKSIÄ KOKENEIDEN TUKEMINEN

GAROFF FERDINAND, *PsT, oikeuspsykologi, psykoterapeutti*

Sota on aina inhimillinen kriisi, joka jättää syvät jäljet yksilöiden ja yhteisöjen elämään. Sota vaikuttaa väistämättä moneen elämän alueeseen, vaikka yksilö välttyisi läheisten menetyksiltä. Tämä vaatii sopeutumista ja luopumista. Sota vaikuttaa myös laajasti yhteiskunnallisesti ja etenkin pitkittyessään se vaikuttaa arvoihin, yhteiskunnallisiin rooleihin ja tulevaisuuden näkymiin.

Sotaan liittyvä suru on usein äkillistä ja traumaattista. Aikaa jäähyväisiin ja suremiseen ei välttämättä ole. Sotaan liittyy myös paljon epävarmuutta ja epäselvyyttä sekä tulevaisuuden että menneisyyden tapahtumien osalta. Epävarmuuden kanssa eläminen voi olla erityisen vaikeaa etenkin, kun oma läheinen on kadonnut tietämättömiin.

Sotaan liittyy usein vaikeita moraalisia kysymyksiä, joskus nämä moraaliset kysymykset nousevat sotakokemuksista toipumisen tielle moraalisen vaurion muodossa. Tällaiset kokemukset saattavat herättää voimakkaita häpeän ja syyllisyyden tunteita, jotka saavat ihmiset välttelemään, käyttäytymään arvaamattomasti ja ottamaan etäisyyttä läheisistä. Usein lähipiirin on hyvin vaikea sietää tätä ja päädytään antamaan sodan kokeneelle kaivattua etäisyyttä ja hän päätyy eristäytymään muista.

Sota muuttaa myös identiteettiä ja sodasta palannut voi kokea paluun vaikeampana kuin aikoinaan sotaan ryhtymisen. Tähän vaikuttaa myös, miten sotaan suhtaudutaan lähipiirissä, yhteisössä ja yhteiskunnallisesti. Myös kollektiivinen suru ja traumatisoituminen sekä miten sotaa muistetaan tai vältellään vaikuttaa tähän. Sotakokemukset voivat vaikuttaa myös perheen sisäiseen dynamiikkaan ja vaikutukset ovat usein ylisukupolvisia. Ylisukupolvinen siirtymä toimii monen reitin kautta ja sen vaikutukset ovat monenlaisia.

Luento kuvaa erilaisia sotaan liittyviä psykologisia ilmiöitä sekä miten tällaisia tilanteita kohdanneita ihmisiä voidaan tukea.

Tieteellinen sessio A, perjantai 24.4.

Akuutista kriisistä selviytyminen ja henkirikokset

Puheenjohtaja: Aho Anna Liisa, yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto

AKUUTIN KRIISIN KOHDANNEEN KOHTAAMINEN

HYITIÄINEN KATJA, *kriisityöntekijä, YAMK-sosionomiopiskelija, kriisitilanteiden hallinta sosiaali- ja terveysalalla, Hämeen ammattikorkeakoulu*

Meidän jokaisen elämä voi muuttua silmänräpäyksessä äkillisen ja täysin odottamattoman tapahtuman seurauksena. Voimme kohdata henkilökohtaisesti äkillisen menetyksen tai traumaattisen tapahtuman, tai ystävämme, työkaverimme tai työssämme kohtaamamme asiakkaan elämä voi muuttua äkillisesti. Ennakoimaton tapahtuma horjuttaa turvallisuuden tunnetta, aiheuttaa voimakkaita reaktioita – jopa shokkia tai lamaantumista. Silloin ihminen ei välttämättä kykene toimimaan tai ajattelemaan selkeästi, ja tilanteessa tarvitaan muiden apua ja tukea.

Akuutin kriisin kohdanneen kohtaaminen on yksi vaativimmista tilanteista, joita ammattilainen tai läheinen voi kohdata. Jokainen ihminen reagoi kriisiin omalla tavallaan, mutta tietyt periaatteet auttavat tarjoamaan oikeanlaista tukea. Jotta pystyy kohtaamaan kriisissä olevan ja vastaamaan hänen tarpeisiinsa, on ymmärrettävä, mitä ihmiselle tapahtuu akuutissa kriisissä ja miten tilanteeseen voisi vaikuttaa. Akuutin kriisin keskellä usein ensimmäiset hetket ovat ratkaisevia. Ne voivat joko lieventää tai pahentaa henkilön kokemaa stressiä ja traumaattisen tapahtuman vaikutusta.

Tutkimuksessa selvitetään haastatteluiden avulla, mikä on olennaista akuutissa kriisityössä ja akuutin kriisin kohdanneen kohtaamisessa. Saadun aineiston perusteella suunnitellaan hyvinvointialueen henkilöstölle verkkokoulutuksen sisältö. Tutkimusaihe on valikoitunut sosiaali- ja terveysalan henkilöstöltä tulleesta tarpeesta saada koulutusta akuutin kriisin kohdanneen kohtaamiseen. Henkilöstön osaamisen kehittäminen varmistaa laadukkaiden ja eettisesti kestävien palveluiden tuottamisen, vahvistaa yksilöiden ja yhteisöjen kriisinkestävyttä sekä tukee työhyvinvointia.

Aineistoa varten haastateltiin sosiaali- ja kriisipäivystyksen työryhmää (n = 14) ja Surevan kohtaamisen -toiminnan koulutettuja kokemusasiiantuntijoita (n = 19). Haastatteluihin osallistui kokemusasiiantuntijoita kaikista Surevan kohtaamisen Surujärjestöistä (Huoma – Henkirikoksen uhrien läheiset ry, Käpy Lapsikuolemaperheet ry, Nuoret Lesket ry ja Surunauha ry). Aineisto kerättiin touko-kesäkuun 2025 aikana, ja se analysoidaan sisällönanalyysillä. Tällä hetkellä opinnäytetyö on loppuraportin kirjoitusvaiheessa ja valmistuu ennen huhtikuussa 2026 pidettävää Surukonferenssia.

Tutkimustuloksissa korostuvat sekä ammattilaisten että kokemusasiiantuntijoiden näkemyksissä kohtaamiseen liittyvät tekijät, kuten läsnäolon ja turvallisuuden tunteen merkitys. Keskeinen havainto aineistossa on, ettei kriisin kohdannutta tule jättää yksin.

Kokemusasiantuntijoiden konkreettiset esimerkit akuutista kriisistä tuovat käytännön todellisuuden ja siihen liittyvät kokemukset näkyväksi. Konferenssiesityksen pääpaino on tutkimustyön taustan ja keskeisten tulosten esittelyssä sekä akuutin kriisin kokeneiden äänen esiin tuomisessa.

Tieteellinen sessio A, perjantai 24.4.

HENKIRIKOKSEN UHRIEN SISARUSTEN SELVIYTYMINEN

AHO ANNA LIISA, *TtT, dosentti, yliopistonlehtori, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto*

LEPISTÖ JANETTE, *TtM, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto*

Suomen rikoslaki määrittelee henkirikoksen rikosnimikkeillä murha, tappo, surma, lapsensurma, kuolemantuottamus sekä törkeä kuolemantuottamus. Sisarusten näkökulmasta tutkimustietoa henkirikoksen jälkeisestä selviytymisestä ei ole juurikaan saatavilla.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata henkirikoksen uhrien sisarusten selviytymistä estäviä ja edistäviä tekijöitä henkirikoskuoleman jälkeen Suomessa. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa aihealueesta, joka auttaa kehittämään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tukemaan sisaruksensa henkirikoksen uhrina menettäneitä. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella ja haastatteluiden avulla. Tutkimukseen osallistui 60 henkirikoksen uhrien sisarusta, joista yhdeksän haastateltiin teemahaastatteluin. Tutkimusaineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Henkirikoksen uhrien sisarusten selviytymistä esti ulkopuolisten epäasiallinen käyttäytyminen, oikeusprosessin läpikäyminen, mediajulkisuuden vuoksi kuormittuminen ja sosiaalisten suhteiden vaikeutuminen. Lisäksi epätietoisuudesta kuormittuminen, avun saavutettavuuden haasteelliseksi kokeminen ja omista ajatuksista kuormittuminen olivat sisarusten selviytymistä estäviä tekijöitä.

Henkirikoksen uhrien sisarusten selviytymistä edisti tuen saaminen läheisiltä, tuen saaminen ammattilaisilta, vastavuoroinen tukeminen, elinolosuhteiden uudelleenjärjestäminen, tapahtumaan liittyvien tietojen saaminen ja käsitteleminen, itsensä hyväksyminen ja sureminen.

Tutkimuksen mukaan henkirikoksen uhrien sisarusten selviytymistä estävät ja edistävät tekijät ovat moninaisia ja yksilöllisiä. Henkirikoksen uhrien sisarusten selviytymisessä on keskeistä saatavilla oleva tuki. Sisarusten asema uhrin läheisinä jää usein näkymättömäksi, ja heidän tukemisensa edellyttää systemaattisia ja yksilöllisiä lähestymistapoja.

Tieteellinen sessio A, perjantai 24.4.

HENKIRIKOKSEN TEKIJÄN LÄHEISTEN KOKEMUKSET

LINDBERG TONI, *TtM, väitöskirjatutkija, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto*

AHO ANNA LIISA, *TtT, dosentti, yliopistonlehtori, hoitotiede, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto*

Henkirikoksen tekijän läheisten kokemuksia on tutkittu vähän kansainvälisesti ja kansallisesti. Viranomaisten tietoon tuli Suomessa 90 henkirikosta vuonna 2024. Henkirikosten seurauksena Suomessa kärsii uhrin läheisten lisäksi myös lukematon määrä tekijän läheisiä, jotka tarvitsevat yhteiskunnasta tukea.

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata henkirikoksen tekijän läheisten kokemuksia henkirikoksen jälkeen. Tutkimuksen aineisto kerättiin vuoden 2024 helmikuun ja huhtikuun välisenä aikana sähköisellä kyselylomakkeella (n = 10) ja haastatteluilla (n = 3). Osallistujat rekrytoitiin järjestöjen kautta ja lumipallo-otannalla. Järjestöiltä hankittiin asianmukaiset luvat osallistujien rekrytointiin ja osallistujilta kerättiin tietoinen suostumus tutkimukseen osallistumiseen kyselylomakkeen täyttämisen yhteydessä. Osallistujat ovat henkirikoksen tekijän vanhempia, sisarusia ja puolisoita. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Henkirikos aiheutti emotionaalisia reaktioita, jotka kohdistuivat itse henkirikoksen tekijän läheisiin tekijään ja uhriin. Läheiset kokivat selviytymistä tukevia ja estäviä tekijöitä. Ajan kulumisella oli merkittävä rooli teon käsittelyssä ja selviytymisessä. Teko vaikutti läheisten terveyteen, hyvinvointiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Läheiset kokivat stigmatisoituneensa teon seurauksena. Sosiaalisiin seurauksiin kuuluivat median haitallinen toiminta ja raskas oikeusprosessi. Median haitallinen toiminta lisäsi läheisten stressiä ja läheiset kyseenalaistivat journalistisen etiikan noudattamisen teosta uutisoitaessa. Tuomio ja vankeusrangaistus aiheuttivat läheisille toivottomuutta ja yksinäisyyttä. Vankeusrangaistus toi helpotusta, sillä tekijän koettiin olevan turvassa vankilassa.

Teon käsittely on läheisille erittäin vaikea ja pitkäkestoinen prosessi. Henkirikoksen tekijän läheisten tukemisen keinoja tulisi kehittää poliisin, oikeuslaitoksen, sosiaalipalvelujen ja terveydenhuollon osalta. Median tulisi kiinnittää huomiota Julkisen sanan neuvoston journalistin ohjeiden noudattamiseen henkirikoksista raportoidessaan. Vankilassa tulisi kiinnittää huomiota tekijän läheisten kohtaamiseen.

Tieteellinen sessio B, perjantai 24.4.

Vaiennettu suru, sukupuoli ja queer-suru

Puheenjohtaja: Haimila Roosa, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto

KAIKESTA HUOLIMATTA OLIN LAPSENI MENETTÄNYT ÄITI: ÄITIEN KOKEMUKSIA EI-SIKIÖPERUSTEISEEN RASKAUDENKESKEYTYKSEEN LIITTYVÄSTÄ KUOLEMANSURUSTA

KOUKI HANNA-KAISA, *sosionomi (AMK), TM (valmistuu 4/2026), Helsingin yliopisto*

Abortti on arkaluontoinen ja sosiaalisesti leimautunut aihe, joka on noussut yhä uudelleen ajankohtaiseksi sekä kansallisessa että kansainvälisessä politiikassa. Ei-sikiöperusteisesti raskauden keskeyttäneiden kuolemansurusta puhuminen näyttää aliedustetulta niin tutkimuksellisesti kuin yhteiskunnallisestikin; siitä avaudutaan harvemmin ja vaietaan sitäkin herkemmin. Keskusteluissa kuulumimme ääntä pitävät usein muut kuin keskeytyksen omakohtaisesti läpikäyneet ihmiset. Tässä alkuvuodesta 2026 valmistuneessa pastoraaliteologian pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan ei-sikiöperusteisesti raskauden keskeyttäneiden äitien kuolemansurukokemuksia.

Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, miten ei-sikiöperusteisen abortin tehneet äidit kuvaavat suru- ja menetyskokemuksiaan raskaudenkeskeytyksen jälkeen. Tutkimuksen tekstiaineisto (n = 20) koostuu vuosina 2004–2017 NNKY:n Itu-projektin vertaistukitoimintaan osallistuneiden, eri-ikäisten raskauden keskeyttäneiden äitien kokemuksesta. Kertomukset on julkaistu vuonna 2017 aborttikokemuksia käsittelevässä kirjassa sekä Itu-projektin verkkosivuilla. Kirjoittaneille yhteistä on osallistuminen abortin kokeneiden vertaistukitoimintaan.

Aineisto analysoidaan laadullisesti ja teoriaohjaavasti **Kenneth Dokan** (1989) äänioikeudettoman surun viitekehityksessä. Dokan syrjäytetyn surun käsitteen määritelmässä tunnustuksen puutetta ilmentävät seuraavat pääkategoriat; 1) suhdetta ei tunnusteta, 2) menetystä ei tunnusteta ja 3) surevaa ei tunnusteta. Kaikkia menetyskertomuksia tarkastellaan erityisesti myös selitysluokassa 4) kuoleman syy on yhteiskunnan leimaama. Sisällönanalyyysissä sovelletaan yllä mainittuja tyyppiluokkia 1–4. Sosiaalista syistä abortin tehneiden kertomuksissa korostuu sekä käsitys itsestä äitinä suhteessa menetettyyn lapseen että surun ilmaisemisen ja jakamisen vaikeudet. Ei-sikiöperusteisesti keskeytettyyn raskauteen liittyvä kuolemansuru on tyyppillisesti kätkeytyntä ja tunnustamatonta.

Tämä tutkielma vahvistaa osaltaan käsitystä ei-sikiöperusteisista syistä raskauden keskeyttäneiden surun äänioikeudettomuudesta – ja osoittaa sen olevan enemmänkin marginalisoitunut kuin marginaalinen ilmiö. Sen sijaan geneettisiin raskaudenkeskeytyksiin (TFMR) liittyvä suru tunnustetaan sekä julkisissa, tieteellisissä että ammatillisissa keskusteluissa toivotun ja odotetun lapsen menettämisenä. Näin

myös siinä valossa, että keskeytykset eivät THL:n (2025) tilastojen mukaan ole vähenemässä – ja huomattava enemmistö (yli 90 %) keskeytysperusteista liittyy sekä sosiaalisiin syihin että omaan tahtoon. Tulokset kertovat tarpeesta tunnistaa ja tunnustaa ei-sikiöperusteisiin abortteihin liittyvän kuolemansurun inhimillisiä ja yhteiskunnallisia merkityksiä.

Tieteellinen sessio B, perjantai 24.4.

SIKIÖPERUSTEISEN RASKAUDENKESKEYTYKSEN KOKENEIDEN VANHEMPIEN TUKI KOTIUTUMISEN JÄLKEEN

YLI-KOHTAMÄKI MARJAANA, *TtM, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto; kätilö, äiti-lapsiyksikkö, Tampereen yliopistollinen sairaala*

AHO ANNA LIISA, *TtT, dosentti, yliopistonlehtori, terveystieteiden yksikkö, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto*

Sikiöperusteinen raskaudenkeskeytys on Suomessa mahdollista raskausviikolla 24 + 0 asti. Se on vanhemmille traumaattinen elämäkokemus, sillä raskaus on useimmiten toivottu. Vanhemmat kaipaavat sikiöperusteisen raskaudenkeskeytyksen jälkeen monimuotoista tukea.

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata sikiöperusteisen raskaudenkeskeytyksen kokeneiden vanhempien saamaa ja toivomaa tukea sekä vanhempia eniten hyödyttävää tukea kotiutumisen jälkeen. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä vanhempien tuen tarpeesta, jotta voidaan kehittää yhtenäisiä ja asiakaslähtöisiä toimintamalleja eri hyvinvointialueilla.

Tutkimuksessa käytetty aineisto on kerätty syksyn 2023 ja kevään 2024 aikana osana laajempaa tutkimushanketta. Tutkimusaineisto kerättiin vanhemmilta, jotka olivat kokeneet sikiöperusteisen raskaudenkeskeytyksen. Postitse lähetetty kyselylomake sisälsi sekä strukturoituja kysymyksiä että avokysymyksiä. Tässä tutkimuksessa analysoituihin avokysymyksiin vastaajia oli 76–125. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Tulosten mukaan vanhempien saama tuki sikiöperusteisessa raskaudenkeskeytyksessä kotiutumisen jälkeen sisälsi keskustelutukea toipumisen tueksi, emotionaalista tukea, tiedollista tukea tilanteen jäsentämiseksi ja toipumisen varmistamista. Lisäksi vanhemmat saivat käytännönläheistä tukea asioiden hoitamiseen, vertaistukea saman kokeneilta vanhemmilta, viivästynyttä tukea sekä yleistä tukea. Vanhemmat toivoivat kotiutumisen jälkeen psyykkistä tukea, oikea-aikaista keskustelutukea ammattilaisilta ja tietoa muuttuneessa elämäntilanteessa. Lisäksi he toivoivat apua tuen löytämiseen, toipumisen tukemista sekä läheisten tukea arjessa. Vanhemmat kokivat eniten hyötyneensä

keskustelemisestä. Lisäksi vanhemmat kokivat hyötynsä heidän mielenterveytensä tukemisesta, avoimesta kohtaamisesta ja lähipiiriltä saadusta yleisestä tuesta. Lisäksi he kokivat hyötynsä tiedon saamisesta, vertaistuesta sekä toipumisen mahdollistamisesta.

Tulokset osoittavat, että vanhemmat saavat tukea sekä ammattilaisilta että lähipiiriltään kotiutumisen jälkeen. Myös vertaistuki on sikiöperusteisen raskaudenkeskeytyksen kokeneille vanhemmille tärkeää. Oikea-aikainen, yksilöllinen tuki mahdollistaa tuen hyödyntämisen silloin kun vanhemmat ovat siihen valmiita. On tärkeää tarjota monenlaista keskustelutukea vanhemmille, jotta he voisivat löytää itselleen sopivimman tavan käsitellä kokemustaan.

Tieteellinen sessio B, perjantai 24.4.

MOTHERHOOD AND LAND

MARQUES MARIA, *PhD, University of Helsinki*

This research project aims to explore colonial relations of domination and exploitation still present today in land and water grabs carried out by foreign companies in Mozambique, and how such grabs impact grief rituals of rural women in Manica. With the intention to specifically explore Mozambican rural women epistemologies, applied to the African land question, one of the goals of this study is to enhance the visibility of non-capitalist connections to earth, such as spirituality, resistance and motherhood.

The analysis of video testimonies provided by Mozambican rural women to the NGO Fórum Mulher, allow for a dive into their epistemological world, thus giving space for concepts such as '*necropolitics*' (**Mbembe**) and '*death project*' (**Suárez-Krabbe**) to be included in theoretical debates regarding environmental studies and international development.

According to the Mozambican rural women who explained their reality to Fórum Mulher, their small plots of land mean more than a means of subsistence, but are in fact the women's self and identity. Land grabs push rural women out of their plots of land, usually under the justification of creating new jobs, whilst affecting their sense of identity, spirituality, and connection to their ancestors. By focusing on dimensions of land-owning anchored in Mozambican rural women epistemologies, this study will contribute to the interconnection of Death Studies, International Development and Environmental Studies.

Tieteellinen sessio B, perjantai 24.4.

QUEER-SURU HENKILÖKOHTAISEN JA POLIITTISEN JÄNNITTEENÄ

SORAINEN ANTU, *FT, dosentti, sukupuolentutkimus, Helsingin yliopisto*

Pohdin queer-surua sekä henkilökohtaisena että laajempaan poliittisena asiana, ja näiden kahden jännitettä. Esitelmäni on autoetnografinen, pohdin spiraalisen aikakäsityksen kautta miten olen päätenyt lesbosuhteissani usein suhteisiin, joissa riidellään paljon ja erotaan katoamalla, jolloin eron syyt jäävät auki ja itsesyytöksille on sijaa.

Isäni oli sotälapsena Tanskassa talvisodan aikaan ja myöhemmin purki traumojaan omiin lapsiinsa huutamalla arvaamattomasti. Hän kuitenkin hyväksyi lesbouteni, koska hänen kummitätinsä Nike (joka kuoli sodassa) eli naissuhteessa. Olen tutkinut Niken protoqueeria elämänhistoriaa ja tehnyt siitä näyttelyn, esityksiä ja julkaisuja. Tässä esitelmässä kohdistan katseen queer-omaelämäkertaani. Miten olen surrut kuollutta isääni, ja miten queer-positioni on vaikuttanut suruni muotoihin ja ilmaisuun, entä miten suren Nikeä, jota en edes tuntenut, entä itseäni joka olisi ansainnut jo aiemmin elää sellaisen valta- ja tietoverkoston muodoissa, joka meillä vasta nyt on queer-elämän ja -halun arvokkuudesta ja oikeudesta.

Esitelmäni pohjaa Queer Grief -tutkimukseen oudosta surusta uutta tuottavana alueena, jota olen kehittänyt kansainvälisesti, antropologian ajatuksiin tunteista yhteisön sosiaalisen kuelman jännitteenä ja liimana sekä Queer Death Studies -kentän teoretisointiin kuolemasta pyhän ja omituisen rajalla. Tarkastelen tällä tavoin monikerroksisesti queeria surua, joka voi olla yhtä aikaa täysin yksilöllistä ja vaikuttaa oman tuumiin ja mielen kokemuksiin mutta myös täysin väistämätöntä yhteisön sosiaalisissa rakenteissa ja juurtuneiden asenteiden polttopisteessä, politiikan kohteena ja välineenä.

Tieteellinen sessio C, perjantai 24.4.

Kuolema ja merkitys

Puheenjohtajat: Suvi Ronkainen, professori, Itä-Suomen yliopisto ja Pauli Jyrkinewsky, SKTS

ORTODOKSINEN HAUTAUSMAA MERKITYSTEN TILANA

PENTTILÄ MAIJA, *TT, dosentti, teologinen tiedekunta, Helsingin yliopisto*

Tutkimus tarkastelee ortodoksisen hautausmaan erilaisia merkityksiä. Siinä analysoidaan erityisesti hautausmaahan liittyviä kertomuksia ja diskursseja, hautausmaata esteettis-materiaalisena tilana sekä toimintaa, jota kävijät hautausmaalla tekevät. Näiden kautta pyritään saamaan uutta tietoa erilaisista ortodoksisen hautausmaahan ja kuolemaan liittyvien rituaalien merkityksistä niin surevien, uskonnonharjoittajien kuin historiasta kiinnostuneiden henkilöiden kannalta. Esitelmä analysoi erityisesti uskonnollisia merkityksissä, joita hautausmaalla on tilana läheisen kuoleman ja suhteiden jatkuvuuden näkökulmasta.

Tutkimusaineisto on etnografista, ja sitä on kerätty syksystä 2025 alkaen. Aineistonkeruu jatkuu yhden vuoden ajan. Aineisto koostuu muun muassa hautausmaakävelyistä, havainnoinnista ja haastatteluista Pyhän Nikolauksen ortodoksisella hautausmaalla. Hautausmaa on tunnustuksellinen ortodoksinen hautausmaa, joka kuuluu Suomessa toimiville tällä hetkellä Moskovan patriarkaatin alaisille Pyhän Nikolauksen ja Pokrovan seurakunnille. Seurakunnilla on varsin pitkä historia Suomessa, ne on perustettu vuosina 1926 ja 1927, ja ne noudattavat juliaanista kalenteria. Pyhän Nikolauksen hautausmaa on perustettu vuonna 1938, jolloin seurakunta rakensi kirkon ja aloitti hautaukset tälle aiemmin syrjäiselle, vanhalle venäläiselle sotilashautausmaalle.

Hautausmaalle on haudattu erityisesti eri aikoina seurakuntaan kuuluneita jäseniä, mutta myös runsaasti eri aikoina kirkkoon yhteydessä olleiden henkilöiden omaisia ja jälkeläisiä sekä viime vuosikymmeninä erityisesti entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttaneita henkilöitä. Tämän ortodoksisen hautausmaan analysointi tarjoaa tietoa Helsingin monikulttuurisesta ja -etnisestä historiasta ja tästä päivästä sekä paikan merkityksistä läheisen kuolemassa.

Tutkimus on osa Suomen Akatemian MeDea (*Meaningful Deathscapes*) tutkimusprojektia.

Tieteellinen sessio C, perjantai 24.4.

USKONNOTON KUOLEMA SUOMESSA: TILALLIS-AFFEKTIIVISIA NEUVOTTELUJA MERKITYKSESTÄ

KROHN HELENA, *TM*, väitöskirjatutija, *Meaningful Deathscapes* -tutkimushanke, Helsingin yliopisto

Esitelmä tarkastelee tilallis-affektiivisesta (*deathscaping*) näkökulmasta sitä, mitä on uskonnoton kuolema Suomessa. Tutkimus kytkeytyy Helsingin yliopiston Merkitykselliset kuolemantilat (*Meaningful Deathscapes / MeDea*) -hankkeeseen, joka tutkii katsomusvähemmistöjen hauta-alueita. Kuolemantila (*deathscape*) -käsitteeseen pohjautuen *deathscaping* ymmärretään jatkuvana relationaalisena prosessina, jossa kuolemaan liittyvät merkitykset ja katsomukset muotoutuvat affektiivisissä ja tilallisissa kohtaamisissa maailman kanssa.

Empiirinen aineisto koostuu 16 asiantuntijahaastattelusta, osallistavasta kenttätöystä, hautausmaakartoista sekä 18 haastattelusta kahdelta eri hautausmaalta: Honkanummen tunnustuksettomalta alueelta ja Kotkan Vapaa-ajattelijoiden hautausmaalta. Vaikka hautausmaat ovat historiallisesti juurtuneet kirkolliseen hallintoon, uskonnottomat ja sekulaarit toimijat luovat niissä tilaa vaihtoehtoisille muistamisen ja kuulumisen tavoille.

Esitelmä tuo esiin tutkimustuloksia siitä, miten eri toimijat neuvottelevat uskonnottomuuden tilaa lain, instituutioiden, normien ja arvojen määrittämissä rajoissa. Subjektiviteetti, kuuluminen ja kuolemanjälkeiset suhteet rakentuvat tilallisten ominaisuuksien, käytäntöjen, materiaalisuuksien sekä affektiivisten ulottuvuuksien kautta. Näkökulma avaa kuolemaan sekä katsomuksiin liittyviä merkityksiä uudella tavalla tarkasteltaviksi.

Tieteellinen sessio C, perjantai 24.4.

EKSISTENTIAALISET KYSYMYKSET JA PYHÄ KOHTAAMINEN LÄÄKÄRIN TYÖSSÄ

JARSKE-FRANSAS ANNA, *TM, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto*

PESONEN HEIKKI, *FT, dosentti, vanhempi yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto*

Lääkärin vastaanotto on rutiininomainen ammatillinen kohtaaminen, mutta se on samalla täynnä merkityksiä ja symboliikkaa. Se on paikka, jossa kärsimystä, toivoa ja elämän merkitystä käsitellään – ja jossa elämän ja kuoleman kysymykset nousevat väistämättä esiin. Näitä kysymyksiä on perinteisesti pidetty uskonnon alueelle kuuluvina. Tässä esitelmässä tarkastelen lääkärin vastaanottoa pyhänä tilana ja keskityn erityisesti siihen, miten kuolemaan ja eksistentiaalisiin teemoihin liittyvät ulottuvuudet ilmenevät lääkärin kuvauksissa.

Aineisto koostuu vuonna 2025 toteutetulla kirjoituspyynnöllä kerätyistä lääkärin kirjoituksista, joissa he pohtivat työhönsä, potilaskohtaamisiin ja ammatillisiin symboleihin – kuten valkoiseen takkiin – liittyviä merkityksiä. Lääkärit kuvaavat myös sitä, miten potilassuhde ja vastaanotto ovat luonteeltaan erityislaatuisia.

Aineiston analyysissä lääkärin työn käytänteitä katsotaan muun muassa rituaaliteorioiden sekä sekulaarin pyhän käsitteen kautta. Näiden avulla lääkärin vastaanottoa tarkastellaan sosiaalisena ja symbolisena tilana, jossa pyhä rakentuu rituaalisen toiston, vuorovaikutuksen ja muodollisuuden kautta näennäisen sekulaarissa kontekstissa.

Tulokset osoittavat, että monet lääkärit tunnistavat työssään pyhyiden hetkiä, erityisesti kuoleman läheisyyteen ja kärsimyksen kohtaamiseen liittyvissä tilanteissa. Näissä hetkissä korostuvat inhimillisyys, myötätunto ja toivon ylläpitäminen – piirteet, jotka liittyvät lääkärin työn laajempiin eettisiin ja eksistentiaalisiin kysymyksiin. Lääkärin ja potilaan välinen suhde näyttyy siten rituaalisena ja eksistentiaalisena kohtaamisena, jossa elämän ja kuoleman rajat tekevät näkyväksi sen, mikä lääketieteessä on pyhää.

Keynote-luento, perjantai 24.4.

KUKA LOHDUTTAISI NYTYIÄ?

LAHTI PIRKKO, *FL, psykologi, psykoterapeutti*

Suru on kokonaisvaltaista. Se heijastuu mieleen ja kehoon. Se on aina todellista ja vakavaa. Surussa on aika summata omaa elämää, mitä oli ja mitä menetin. Se on myös arviointia, ehkä suunnitelmaakin edessä olevasta ja selviytymisen keinoista.

Suru ei ratkea ajattelemalla, järkeistämällä. Sitä on siedettävä ja se on eletävä läpi. Surutilanne on paradoksaalinen. Se sisältää pettymistä ja menetystä ja samalla vapautumista ja helpotusta. Se on pitkäaikaista aaltoliikettä.

Surun prosessi on hidasta. Surun vangiksi voi jäädä ja siihen voi kääriytyä. Surusta on tahdottava pois ja löydettävä selviytymisen polku.

Suru vie meitä eteenpäin. Surussa on läsnä kuolema ja elämä. Luopuminen antaa tilaa uudelle.

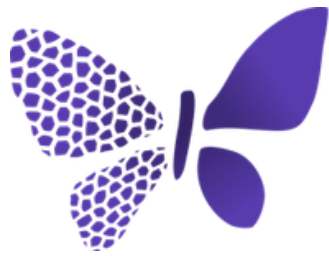
Suru muuntuu muistoiksi. Se luo keinoja selviytyä vastaavissa tilanteissa. Surusta voi luoda mielikuvia esimerkiksi kuoleman jälkeisestä elämästä, jälleen näkemisestä ja tapaamisesta. Voi nähdä itsensä voikukkapeltona tai lainehtivana järvenä. Voi kokea istuvansa pilven hattaralla ja seuraavansa mitä maan päällä tapahtuu. Kuolleet siirtyvät hiljalleen valokuviiin ja tarinoihin.

Surussa kanssakulkijoiden sanat voivat muodostua kantavaksi voimaksi. Läheisten kyky olla läsnä koetaan lähes fyysisenä kokemuksena, surun jakajana ja auttajana kantamaan surun taakkaa.

Koeta iloita siitä, mitä koit, mitä sait läheisesi kanssa hänen eläessään. Älä juutu menetykseen. Etsi lohtua, rakenna lohtua itsellesi.

AIEMMAT SURUKONFERENSSITEEMAT

- Surun kohtaaminen työssä (2025)
- Elämä läheisen kuoleman jälkeen (2024)
- Ennakoitavissa oleva kuolema (2023)
- Äkillinen kuolema yhteiskunnassamme (2022)
- Kenellä on oikeus surra? (2021)
- Suru perheessä (2019)
- Resilienssi surussa (2018)
- Kohtaan surevan (2017)
- Surun monenlaiset muodot (2016)
- Kuoleman ja surun kohtaaminen työssä (2015)
- Surun kulttuuri ja sureva yhteiskunnassa (2014)
- Kuolevan ja surevan rinnalla (2013)
- Monimuotoinen suru (2012)
- Oikeus suruun ja tukeen (2011)
- Menetyksestä arkeen – miten oppia elämään surun kanssa (2010)
- Kuoleman suru ja sureminen – omaisten tukeminen äkillisen menetyksen jälkeen (2009)

Surukonferenssi

Järjestäjät:

HUOMA

Henkirikoksen uhrien läheiset ry

KÄPY

Lapsikuolemaperheet ry
Vertaistukea suruun

mieli

Suomen Mielenterveys ry

**NUORET
LESKET
RY**

**Surevan
kohtaaminen**

SURUNAUHA^{RY}

**Tampereen yliopisto
Tampere University**

Yhteistyökumppanit:

Syöpäjärjestöt

**KIRKKOHALLITUS⁺
KYRKOSTYRELSEN**